

Branje v slovenščini med učenci osnovnih in srednjih šol na Hrvaškem - študija

Strokovno-razvojna naloga: **Narodnostna vprašanja - koordinacija in evalvacija projektnih aktivnosti (Slovenci na Hrvaškem)**

Financer: Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje Republike Slovenije

Št. pogodbe: C3350-24-431003

Obdobje trajanja: 2024

Izvajalec: Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana

Vodja: dr. Barbara Riman

Sodelavci: dr. Sonja Novak Lukanović, Saša Kernjak Zubović, Ana Malnar

Ljubljana, februar 2025

Kazalo:

1. Uvod	3
2. O Slovencih na Hrvaškem	7
3. Učenje slovenskega jezika na Hrvaškem	13
4. Branje v manjšinskem jeziku – cilji raziskave	19
5. Raziskava med učenci in dijaki slovenskega jezika po modelu C	20
6. Priporočila in zaključki raziskave	37
7. Druge aktivnosti	41
8. Literatura	42
9. Popis tabel in grafov	45
10. Priloge	46
11. Povzetek	51

1. Uvod

Po letu 1991 se je status slovenske skupnosti v Republiki Hrvaški (RH) spremenil, saj so Slovenci, ki živijo na Hrvaškem, iz nekdanjega konstitutivnega naroda postali manjšina, s čimer so pridobili tudi določene pravice (Riman & Štiglić, 2023), podobno kot drugi pripadniki manjšinskih narodov, zapisanih v Ustavi Republike Hrvaške (Ustava RH). Ena od teh pravic je tudi pravica do učenja maternega (slovenskega) jezika v hrvaških izobraževalnih ustanovah. Pred tem je bilo institucionalno učenje slovenskega jezika na Hrvaškem omejeno predvsem na redka slovenska društva in ni bilo vedno omogočeno (glej več: Babić & Škiljan, 2019; Riman, 2014).

Pripadniki slovenske manjšine na Hrvaškem (PSMH) so predvsem dejavni pri uresničevanju kulturne avtonomije in pravice do samoorganiziranja, medtem ko druge pravice niso uresničene v tolikšni meri, kot bi bilo mogoče. Slovenski znanstveniki menijo, da politika Republike Hrvaške nudi slovenski manjšini celo več, kot je ta v praksi zmožna ali usposobljena izkoristiti (Kržišnik-Bukić, 2016, 154). RH in lokalne enote v skladu s svojimi zmožnostmi financirajo delovanje navedenih ustanov. Programe financirata Ministrstvo za kulturo in medije RH (Vlada Republike Hrvatske, 2022) ter Svet za narodne manjšine RH. Varuhinja človekovih pravic poudarja, da je izvajanje pravic, povezanih s kulturno avtonomijo, zadovoljivo in pozitivno. Ena od pravic, pri kateri so PSMH nekoliko manj dejavni pri njenem uresničevanju, pa je možnost učenja maternega (slovenskega) jezika v hrvaških izobraževalnih institucijah (Pučka pravobraniteljica, 2023, 6).

Uradno se je učenje slovenskega jezika v hrvaških izobraževalnih institucijah začelo v drugi polovici šolskega leta 2008/2009, in sicer v Osnovni šoli Štrigova, vendar je bila ta možnost zaradi različnih zapletov ukinjena. Leta 2008 je slovenski jezik v Osnovni šoli Štrigova obiskovalo šest otrok, naslednje šolsko leto pa menda med učenci ni bilo izkazanega interesa za učenje slovenskega jezika. Kljub temu so posamezni učenci iz tega šolskega okraja obiskovali osnovno šolo v Sloveniji (Medvešek & Novak Lukanović, 2016).

Možnost učenja slovenskega jezika kot manjšinskega jezika se je ponovno odprla v šolskem letu 2010/2011 v Osnovni šoli Pećine na Reki (Šestan Kučić, 2019). Z uvedbo in negovanjem slovenskega jezika v hrvaških osnovnih in srednjih šolah se širi javni prostor, v katerem je možno

uporabljati slovenski jezik. Zaradi politično-zgodovinskih okoliščin je njegova uporaba predvsem omejena na slovenska društva in, redkeje, na rabo znotraj družin.

Obstajajo številne možnosti za izboljšanje položaja slovenskega jezika na Hrvaškem, njegovo popularizacijo in postopno povečanje števila mlajših uporabnikov. Opazna je tudi sprememba njegove vrednosti – od ideoloških in identitetnih značilnosti do ekonomskega pomena (Riman & Lukanović, 2021). Prav zato raziskovalci na Inštitutu za narodnostna vprašanja namenjajo položaju slovenskega jezika posebno pozornost ter že skoraj desetletje kontinuirano raziskujejo in spremljajo procese učenja slovenskega jezika in kulture na Hrvaškem.

Zaradi staranja PSMH, zmanjševanja njihovega števila in posledičnega upada govorcev slovenskega jezika na Hrvaškem so bile podane različne intraskupinske in zunanje pobude, ki so prispevale k rasti števila učencev in dijakov, ki se učijo slovenski jezik. Posamezniki, ki se na Hrvaškem učijo slovenskega jezika in kulture, niso nujno slovenskega rodu, kar jeziku daje dodatno vrednost – podobno opažajo raziskovalci tudi pri drugih manjšinskih jezikih na Hrvaškem (Paravina, 2022; Biruški, 2019).

V zadnjih nekaj letih so slovenski in hrvaški raziskovalci začeli sistematično spremljati in zbirati podatke o učenju slovenskega jezika na Hrvaškem ter jih analizirati, pri čemer ponujajo tudi zaključke in predloge za izboljšanje njegovega položaja. Doslej pa se niso posebej posvečali raziskovanju branja v slovenskem jeziku. Prav zato je bil v letošnjem letu poudarek raziskovanja na branju literature v slovenščini.

V okviru strokovno-razvojne naloge *Narodnostna vprašanja – koordinacija in evalvacija projektnih aktivnosti (Slovenci na Hrvaškem)* je bilo v letu 2024 izvedenih več aktivnosti in akcij, in sicer:

- oblikovanje anketnega vprašalnika o navadah in intenziteti branja knjig v slovenskem jeziku med učenci in dijaki slovenskega jezika po modelu C v sodelovanju s Pedagoško fakulteto (Učiteljski fakultet) Univerze na Reki (priloga 1);
- analiza pridobljenih podatkov iz anketnega vprašalnika, oblikovanje zaključkov in njihova kontekstualizacija;

- oblikovanje priporočil za MVI za krepitev branja knjig v slovenskem jeziku in posledično izboljšanje položaja slovenskega jezika na Hrvaškem;
- predstavitev zaključkov na znanstvenih konferencah v Sloveniji in tujini;
- predstavitev zaključkov raziskave ravnateljem in učiteljem osnovnih in srednjih šol, kjer se poučuje slovenski jezik po modelu C (na seminarju med 10. in 12. oktobrom 2024);
- povezovanje ravnateljev hrvaških osnovnih in srednjih šol, kjer poteka pouk slovenskega jezika po modelu C, s slovenskimi inštitucijami.

Študija vsebuje naslednja poglavja:

- v poglavju *O Slovencih na Hrvaškem* je na kratko predstavljena zgodovinska in socio-demografska situacija med PSMH;
- v poglavju *Učenje slovenskega jezika na Hrvaškem* so opisani dosedanji koraki v smeri uresničevanja pravice do učenja slovenskega jezika na Hrvaškem ter zaključki nekaterih dosedanjih raziskav;
- v poglavju *Raziskava med učenci in dijaki slovenskega jezika po modelu C* so predstavljeni cilji in zasnova raziskave, ki je bila izvedena v letu 2024;
- v poglavju *Raziskava o branju* so prikazani pridobljeni podatki, ki so analizirani in umeščeni v širši kontekst;
- v poglavju *Priporočila in zaključki raziskave* so zapisana priporočila, za katera avtorji študije menijo, da bi bila koristna za popularizacijo slovenskega jezika ter posledično povečanje števila učencev in dijakov, ki bi med šolanjem vsaj poskusili prebrati slovensko knjigo;
- v poglavju *Druge aktivnosti* so navedeni in opisani rezultati raziskave ter način njihove diseminacije.

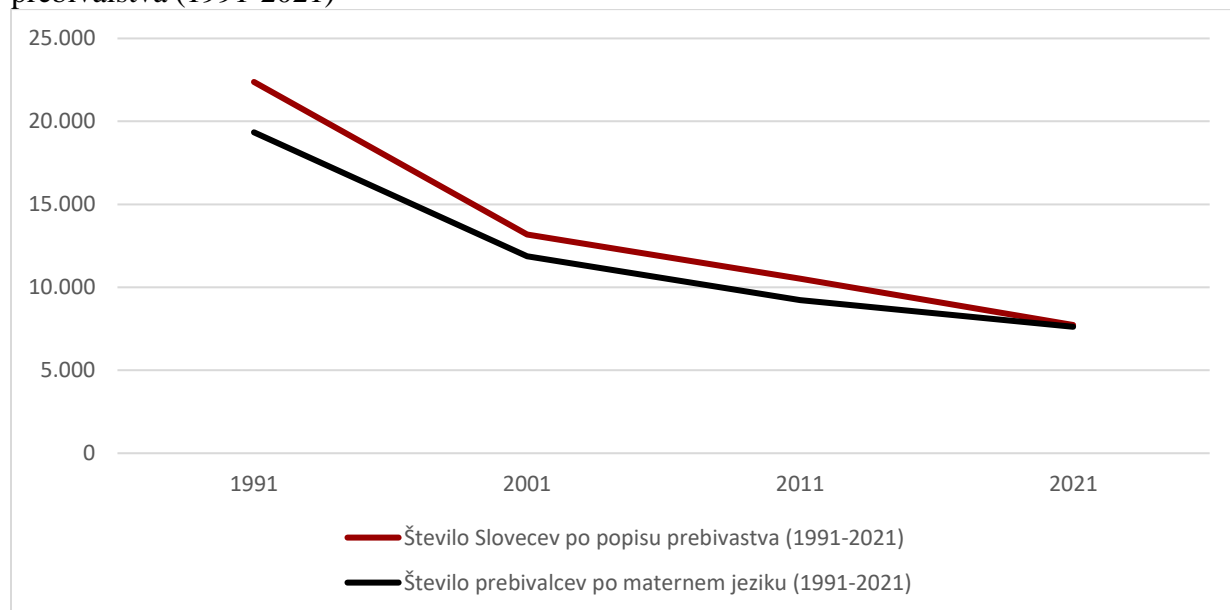
Na koncu študije so podani splošni zaključki izvedene strokovno-razvojne naloge (*poglavje Zaključek*), sledi popis uporabljene literature, ki vključuje tudi sodobne znanstvene prispevke slovenskih avtorjev, ki so analizirali procese učenja slovenskega jezika (*poglavje Literatura*), nato popis tabel in priloge (*poglavji Popis tabel in Priloge*).

2. O Slovencih na Hrvaškem

Slovenci so na Hrvaškem prisotni že stoletja (Kržišnik-Bukić, 2006a; Kržišnik-Bukić, 2006b; Pajnič, 2018), njihovo število pa se stalno zmanjšuje. Največ pripadnikov slovenske manjšine na Hrvaškem je bilo zabeleženih v obdobju po drugi svetovni vojni.

Čeprav se pripadniki slovenske skupnosti na Hrvaškem trudijo ohraniti svojo identiteto, predvsem prek slovenskega jezika in kulture, se število posameznikov, ki se opredeljujejo kot Slovenci, zmanjšuje. Podobno upada tudi število tistih, ki kot materni jezik navajajo slovenščino. Po podatkih popisa prebivalstva iz leta 2011 je bilo 10.517 oseb, ki so se opredelile za Slovence, medtem ko jih je bilo leta 2021 le še 7.720 (graf 1).

Graf 1: Število Slovencev in število govorcev slovenskega kot maternega jezika po popisih prebivalstva (1991-2021)



Vir: DZS 2021

Kot že omenjeno, se zmanjšuje število prebivalcev na Hrvaškem, ki so ob popisih kot materni jezik navedli slovenščino. Če primerjamo popisne podatke iz preteklih let glede na število posameznikov, ki so se opredelili za Slovence, in tistih, ki so navedli slovenščino kot materni jezik,

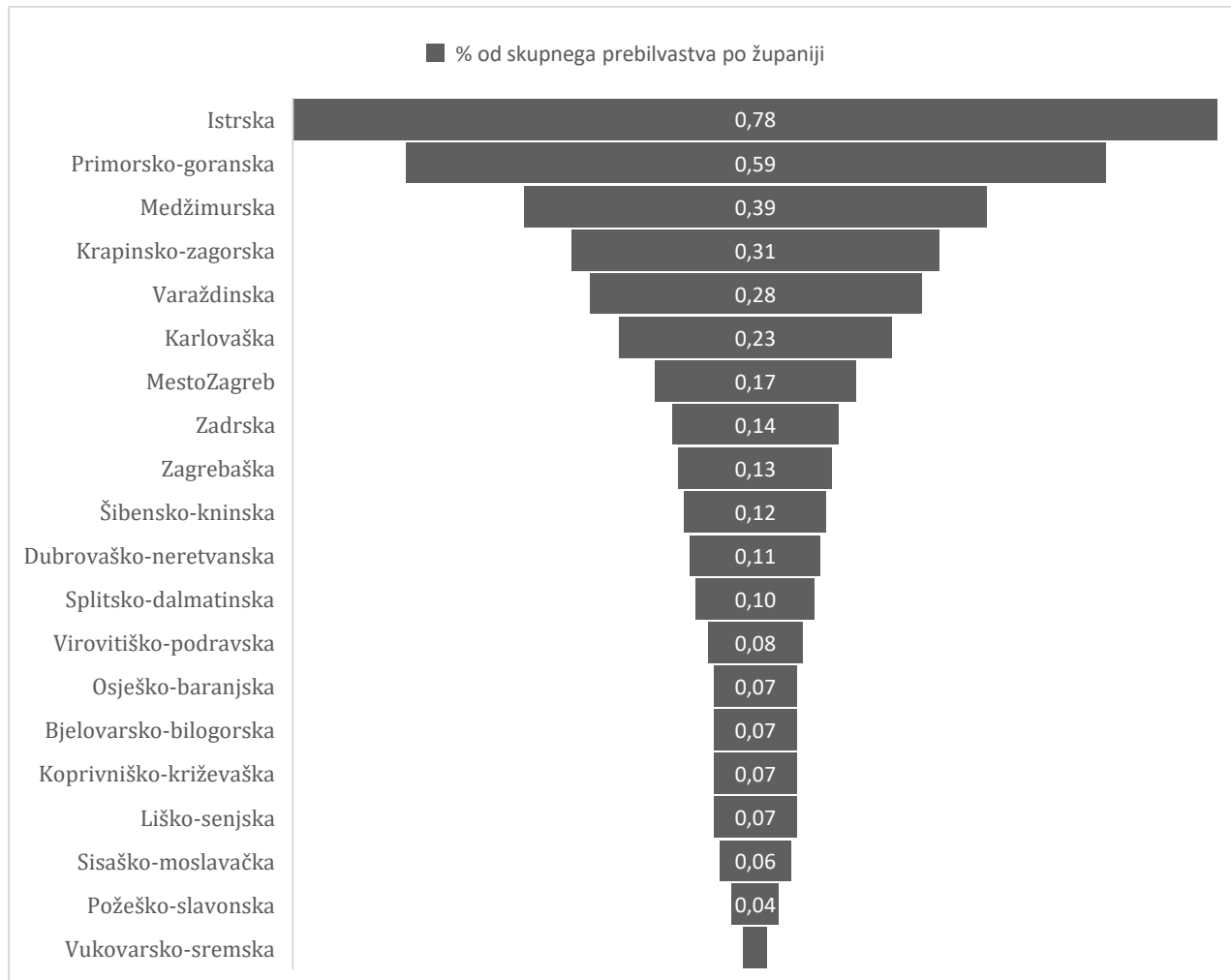
opazimo, da so bile te številke v letu 2021 skoraj enake. Po podatkih popisa prebivalstva iz leta 2021 je bilo zabeleženih 7.729 oseb, ki so se opredelile za Slovence, in 7.620 tistih, ki so kot materni jezik navedli slovenščino.

Ob tem je pomemben še podatek, da je leta 2021 slovensko državljanstvo imelo 2.625 posameznikov (DZS, 2021).

Za boljše razumevanje števila učencev in razvoja procesa učenja slovenskega jezika na Hrvaškem je pomembno tudi število pripadnikov slovenske manjšine (PSMH) po županijah. Ti podatki nam omogočajo vsaj delni vpogled v razmere na terenu ter pogoje, v katerih deluje slovenska skupnost.

Pričakovati je, da je v županijah, kjer je na podlagi popisa prebivalstva večje število oseb, ki so se opredelile za Slovence, tudi mreža slovenskih (samo)organizacij bolj razvita. Število PSMH po posameznih županijah je prikazano v grafu 2.

Graf 2: Županije po številu posameznikov, opredeljenih kot Slovenci, kot % od skupnega prebivalstva



Vir: DZS 2021

Med prvih pet županij z največjim deležem posameznikov, ki so se ob popisu prebivalstva leta 2021 opredelili kot Slovenci, spadajo Istrska, Primorsko-goranska, Medžimurska, Krapinsko-zagorska in Varaždinska županija. Od teh imajo Istrska, Primorsko-goranska in Varaždinska županija relativno dobro razvito slovensko infrastrukturo, medtem ko v preostalih dveh županijah ni nobenih slovenskih institucij (kulturnih društev ali predstavnikov oz. svetov slovenske manjšine na Hrvaškem).

Kar zadeva prisotnost PSMH in njihovo (samo)organiziranost v omenjenih županijah, so slovenske institucije najbolj razvite v Istrski in Primorsko-goranski županiji.

V Istrski županiji deluje pet slovenskih kulturnih društev. Dopolnilni pouk slovenskega jezika poteka v slovenskih kulturnih društvih v Umagu, Pulju in Buzetu, poleg tega pa se slovenski jezik po modelu C poučuje na dveh osnovnih šolah (v Umagu in Buzetu) ter na eni srednji šoli v Pulju.¹

V Primorsko-goranski županiji prav tako deluje pet slovenskih kulturnih društev, pri čemer je v treh omogočeno učenje slovenskega jezika kot dopolnilnega pouka. V Slovenskem domu KPD »Bazovica« na Reki je v pouk slovenskega jezika vključenih tudi nekaj predšolskih otrok. Slovenski jezik po modelu C se poučuje na petih osnovnih šolah in eni srednji šoli na Reki in njeni okolici. Konec šolskega leta 2023/2024 je tudi Osnovna šola *Petar Zrinski* iz Čabra podala pobudo za uvedbo pouka slovenskega jezika po modelu C, vendar še čakajo na odgovor ministrstva. Na področju Gorskega kotarja trenutno pouk slovenskega jezika obiskuje okoli 60 predšolskih in šolskih otrok, organiziran pa je v okviru Slovenskega kulturnega društva *Gorski kotar*.

V Medžimurski županiji je od leta 2023 omogočeno učenje slovenskega jezika po modelu C na Osnovni šoli Gornji Mihaljevec. Poleg tega se od leta 2017 na območju županije izvaja dopolnilni pouk slovenskega jezika na različnih osnovnih in srednjih šolah, pri čemer se število učencev iz leta v leto spreminja. Kljub temu, da se je v popisu prebivalstva 0,39 % prebivalcev Medžimurske županije opredelilo za Slovence, zaradi česar je ta županija tretja po številu Slovencev na Hrvaškem, je stopnja slovenske (samo)organiziranosti nižja, kot bi bilo pričakovano. Presenetljivo je predvsem dejstvo, da v županiji ne obstaja nobeno slovensko društvo. Poleg tega trenutno ni predstavnika ali sveta slovenske manjšine na ravni županije ali katere od občin, čeprav so bile na volitvah leta 2023 te možnosti odprte.²

V Varaždinski županiji deluje eno slovensko društvo, in sicer Slovensko kulturno društvo *Nagelj*. Pouk slovenskega jezika po modelu C se izvaja na eni srednji šoli, medtem ko pouk slovenskega

¹ Slovenski jezika po modelu C so se lahko učili tudi dijaki gimnazije v Pulju med 2014 in 2019 letom. Pouk se je prenehal iz več razlogov, prvič zaradi relativno majhnega števila učencev, drugi razlog, ki je še vedno prisoten na Istrskem polotoku, pa je neobstoja profesorja slovenskega jezika.

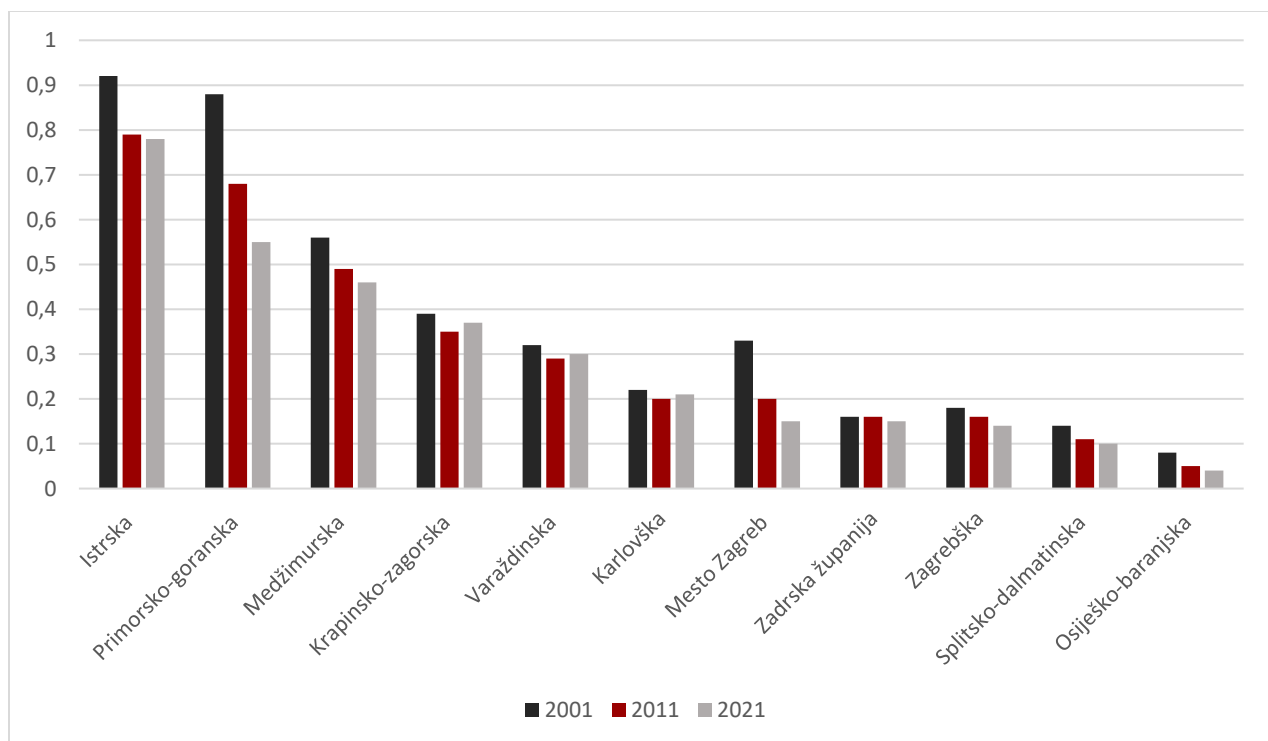
² Zabeležen je primer Občine Štrigova, kjer je izvolitev sveta oz. samo ene članice sveta bilo v letu 2015. Od takrat dalje ni zainteresiranih članov slovenske skupnosti, ki bi se kandidirali za to funkcijo (Riman & Štiglic, 2023).

jezika in kulture poteka na enajstih osnovnih šolah (Riman & Lukanović, 2021). Trenutno je v teku postopek za uvedbo slovenskega jezika po modelu C na dveh osnovnih šolah, vendar ta postopek traja že od leta 2021.

Najslabša situacija glede (samo)organizacije pa je v Krapinsko-zagorski županiji, kjer ne obstaja nobeno slovensko društvo, svet ali predstavnik slovenske manjšine na Hrvaškem, prav tako pa ni možnosti za učenje slovenskega jezika v nobeni obliki.

Število govorcev slovenskega jezika se v vseh županijah kontinuirano zmanjšuje, kar vpliva tudi na učenje slovenskega jezika v hrvaških šolah in slovenskih institucijah. Primerjava števila govorcev slovenskega jezika na temelju popisov iz let 2001, 2011 in 2021 je prikazana v grafu 3.

Graf 3: Število govorcev slovenskega jezika kot maternega jezika v županijah kjer je prisoten pouk slovenskega jezika v obdobju med 2001 in 2021



Vir: DZS 2021

Podroben vpogled v tabelo kaže, da se število govorcev sicer zmanjšuje, vendar je v nekaterih županijah število govorcev slovenščine kot maternega jezika ostalo približno enako. Zelo velik upad je opazen v Primorsko-goranski županiji ter v Mestu Zagreb, dveh županijah, ki sta po drugi svetovni vojni obenem doživeli tudi zelo visok priliv prebivalstva iz slovenskih krajev, saj sta urbana centra.

Zanimivo pa je, da je največji upad števila govorcev slovenskega jezika prav v Primorsko-goranski županiji, kjer obstaja močna mreža slovenskih institucij in kjer so slovenske (samo)organizacije prisotne na celotnem območju županije. To zmanjšanje je verjetno posledica upadanja števila posameznikov, ki so se opredelili za pripadnike slovenske skupnosti, ter zmanjšanja števila govorcev slovenščine kot maternega jezika. Zato je podpora učenju slovenskega jezika na Hrvaškem ključnega pomena. Longitudinalna raziskava bo pokazala ali se bo situacija izboljšala, ko gre za znanje in uporabo slovenskega jezika.

Podatke o številu govorcev slovenskega jezika kot maternega bi bilo treba primerjati tudi s podatki o priseljevanju iz Slovenije. Padeč števila govorcev slovenskega jezika, zlasti v zgodovinskem kontekstu, je mogoče razložiti, saj je najbolj opazen v županijah, kjer so bili industrijski centri (Zagreb, Reka). To je verjetno povezano z izraženo potrebo po delavcih, ki so prihajali v prvi polovici 20. stoletja in po drugi svetovni vojni.

Število otrok in število institucij (šol, slovenskih društev), ki nudijo pouk slovenskega jezika, se povečuje, prav tako pa se povečuje število sodelujočih učiteljic in učiteljev (graf 4, str. 14).

3. Učenje slovenskega jezika na Hrvaškem

Pravni sistem na Hrvaškem zagotavlja relativno visoko stopnjo zaščite človekovih pravic in temeljnih svoboščin. V kontekstu zaščite pravic manjšin na Hrvaškem ima Ustavni zakon o pravicah narodnih manjšin (2002) osrednjo vlogo pri uresničevanju splošnega okvira zaščite specifičnih manjšinskih pravic. Poleg tega je za razumevanje zaščite jezikovnih pravic pomembno omeniti tudi Zakon o vzgoji in izobraževanju v jeziku in pisavi narodnih manjšin (Zakon o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina, 2000). Ta zakon določa pogoje, pod katerimi narodna manjšina na Hrvaškem uresničuje pravico do izobraževanja v svojem jeziku in pisavi. Vzgoja in izobraževanje manjšin se izvajata v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah.

Skrb za slovenski jezik se je začela bolj intenzivno pojavljati po letu 1991 med člani slovenskih društev na Hrvaškem (Lokar, 2013). Težava slovenščine kot manjšinskega jezika je v tem, da je na Hrvaškem še vedno manj prisotna, predvsem v družinskem okolju in v slovenskih kulturnih društvih (Riman & Novak Lukanović, 2021), kar je značilno za številne manjšinske jezike (npr. Bashirien language; Yagmur in Kroon, 2003, 2).

Sodobne raziskave, ki so jih izvajali slovenski raziskovalci (Medvešek & Novak Lukanović, 2016; Medvešek, 2018; Medvešek & Riman, 2019), so pokazale predvsem zelo šibek medgeneracijski prenos slovenskega jezika na Hrvaškem, za kar obstaja več razlogov:

- Zaradi vključevanja v hrvaško okolje, etnično mešanih zakonov in širjenja ideje o skupni jugoslovanski pripadnosti se je tudi na ravni družine pogosto opuščala raba slovenskega jezika.
- Mlajše generacije se slovenščine niso naučile v družini in se je tudi niso imele priložnosti naučiti v šoli (Medvešek & Novak Lukanović, 2016).

Posledica tega je bilo prenehanje njene uporabe v vsakdanjem življenju (Medvešek & Novak Lukanović, 2016; Medvešek, 2018; Medvešek & Riman, 2019). Raziskave so tudi pokazale, da je razvoj manjšinskega jezika bolj odvisen od izpostavljenosti jeziku doma, kot pa razvoj večinskega

jezika, ki se ga je mogoče naučiti tudi zunaj doma (Dijkstra et al., 2016; Gathercole & Thomas, 2009).

Danes se slovenski jezik na Hrvaškem uči predvsem kot tuji jezik, ne pa kot materni jezik (Riman & Novak Lukanović, 2021).

Ali je učenje slovenskega jezika v hrvaških izobraževalnih institucijah pomembno?

Učenje slovenskega jezika v hrvaških izobraževalnih institucijah je ključnega pomena za ohranjanje kulturne identitete slovenskih manjšin na Hrvaškem. Pomembno je predvsem zato, ker:

1. ohranja kulturno dediščino: Slovenščina je pomemben del slovenske identitete. Pouk slovenskega jezika omogoča mlajšim generacijam, da ohranijo stik s svojo zgodovino, kulturo in tradicijo.
2. krepi medkulturno razumevanje: Poznavanje slovenskega jezika omogoča lažje povezovanje med Hrvaško in Slovenijo ter prispeva k boljšemu medkulturnemu dialogu in sodelovanju.
3. nudi izobraževalne in poklicne možnosti: Znanje slovenskega jezika odpira vrata za študij in zaposlitev v Sloveniji, kar je pomembno za prihodnost mladih pripadnikov slovenske manjšine.
4. preprečuje izumiranje jezika: Če želimo ohraniti jezik v vsaki generaciji, je nujno, da se prenos jezika izvede v šolskem sistemu. Pouk slovenskega jezika omogoča ohranjanje jezika v mladih generacijah, kar preprečuje njegovo izumrtje.

Sklepno, učenje slovenskega jezika v hrvaških šolah ni zgolj izobraževalna potreba, ampak tudi ključen korak k ohranjanju kulturne dediščine in identitete slovenskih manjšin na Hrvaškem.

Revitalizacija manjšinskega jezika ima na splošno dve glavni nalogi: povečati število govorcev in izboljšati status manjšinskega jezika (Elosua, 2016, 213; Hornberger, 2008). Tako revitalizacija kot vključevanje manjšinskega jezika v državne izobraževalne institucije in tudi drugi ukrepi lahko pripomorejo k temu, da manjšinski jeziki povečajo svojo institucionalno moč (Bratt Paulston, 1994).

Slovenščina ima na Hrvaškem relativno urejen status in tudi pravica do učenja slovenščine je zaščiten z zakoni, vendar zaradi decentraliziranosti same države, pripadniki slovenske skupnosti na Hrvaškem svoje pravice včasih težko uresničujejo.

Raziskovalci opozarjajo, da na uresničevanje pravic manjšin, posledično tudi na jezik (učenje in uporabo v javnih sferah), vplivajo ne samo multilateralni dogovori o zaščiti manjšin, temveč tudi bilateralni dogovori. Poleg zakonov in različnih mednarodnih multilateralnih konvencij je Hrvaška podpisala bilateralne sporazume o zaščiti nekaterih manjšin. Bilateralni dogovori so tako podpisani z Italijo (1996), Madžarsko (1996), Srbijo (2004), Severno Makedonijo (2007) in Črno Goro (2011) (Tatalović, 2022, 70). Bilateralni sporazum o zaščiti manjšine s Slovenijo ni bil podpisan, čeprav je Svetovalni odbor za Okvirno konvencijo za varstvo narodnih manjšin spodbujal sklenitev bilateralnega sporazuma med Slovenijo in Hrvaško, a do tega ni prišlo.

Ko gre za zaščito slovenskega jezika in kulture na Hrvaškem, je treba omeniti, da je bil leta 1994 podpisan splošni dogovor o sodelovanju na področju kulture in izobraževanja med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško (Zakon, 1994), kjer se med drugim ureja tudi »pouk slovenskega jezika kot materinščine za otroke slovenskega porekla in otroke državljanov Republike Slovenije v Republiki Hrvaški«. Celoten sporazum je napisan zelo splošno in bi bilo treba spodbuditi podpisovanje dodatnih bilateralnih sporazumov.

Čeprav zaenkrat raziskav o dejavnostih za ohranitev slovenskega jezika, ki trenutno potekajo znotraj slovenske skupnosti na Hrvaškem, še ni veliko, vseeno lahko trdimo, da tovrstne dejavnosti potekajo. Eden od rezultatov tovrstnih prizadevanj pripadnikov slovenske skupnosti je tudi večanje števila učencev, ki se učijo slovenščine. Število narašča v skoraj vseh oblikah učenja slovenskega jezika na Hrvaškem, najbolj vidno pa je to v obliki modela C, ki se izvaja na redkih (nekaterih) večinskih hrvaških šolah (graf 4).

Uresničevanje manjšinskih pravic slovenske skupnosti poteka predvsem prek slovenskih kulturnih društev (kulturna avtonomija)³ ter v okviru manjšinske samouprave, ki je bila na podlagi

³ Trenutno na Hrvaškem deluje 16 slovenskih kulturnih društev in ena kmečko-izobraževalna skupnost. Vsa ta društva so člani Zveze slovenskih društev na Hrvaškem.

omenjenega ustavnega zakona vzpostavljena leta 2003, sestavljajo pa jo sveti in predstavniki (Riman & Štiglić, 2023).⁴

Čeprav Ustavni zakon o narodnih manjšinah, ki je temelj pravne zaščite manjšin na Hrvaškem, obstaja že dvajset let, varuhinja človekovih pravic na Hrvaškem opozarja, da so še vedno določene težave pri uresničevanju manjšinskih pravic, predvsem pravic do uporabe jezika in pisave manjšin, pravic do ustrezne zastopanosti pripadnikov manjšin med zaposlenimi v upravi in pravosodju ter do ustrezne zastopanosti v medijih (Pučka pravobraniteljica, 2023, 6).

Učenje slovenskega jezika na Hrvaškem podpira tudi Republika Slovenija, predvsem v obliki pouka za PSMH v sodelovanju z Ministrstvom za vzgojo in izobraževanje Republike Slovenije ter Zavodom Republike Slovenije za šolstvo. Podpora učenju slovenskega jezika temelji na Zakonu o odnosih Republike Slovenije s Slovenci zunaj njenih meja (2006). Tako Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje Republike Slovenije v sodelovanju z Zavodom Republike Slovenije za šolstvo in Inštitutom za narodnostna vprašanja iz Ljubljane nudi strokovno podporo ter financira in organizira dopolnilni pouk slovenščine (DPS). Drugi dokument je Zakonu o odnosih Republike Slovenije s Slovenci zunaj njenih meja (2006).

Na Hrvaškem dandanes potekajo štiri modeli učenja slovenskega jezika, in sicer:

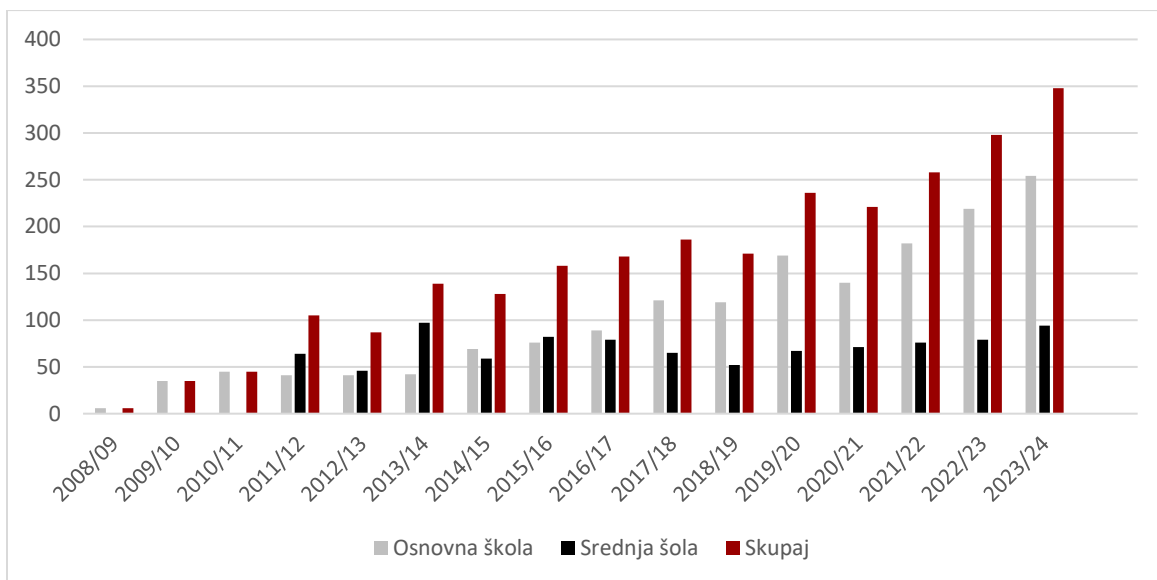
- dopolnilni pouk slovenskega jezika in kulture (DPS), ki se predvsem izvaja v slovenskih društvih na Hrvaškem, učitelje financira MVI RS;
- učenje slovenskega jezika in kulture v Varaždinski županiji (USJK), ki se izvaja v osnovnih šolah Varaždinske županije, učiteljico financira MVI RS;
- učenje slovenskega jezika po ti. Modelu C, ki poteka v osnovnih in srednjih šolah na Hrvaškem, učitelje pa financira Ministrstvo za znanost in izobraževanje Republike Hrvaške (Riman & Lukanović, 2021).

⁴ Trenutno na Hrvaškem deluje 18 svetov in predstavnikov slovenske manjšine na ravni županije, občine ali mesta. Na volitvah leta 2023 pa je bilo možno izvoliti 34 svetov in predstavnikov slovenske manjšine na ravni županije, občine ali mesta. Poleg tega pa je tudi vidno pomanjkanje kandidatov na geografskih območjih, kjer ne obstajajo slovenska kulturna društva, ki bi lahko tudi kandidirala posameznike na volilne liste. To tudi dokazuje, da so slovenska kulturna društva na Hrvaškem še vedno izjemno pomembna in so jedro slovenstva nasploh (Riman & Novak Lukanović, 2024).

Osnovna razlika med tukaj omenjenimi modeli učenja je v tem, da je učenje slovenskega jezika po modelu C vključeno v hrvaški učni načrt. Ko se učenci enkrat vpišejo, morajo obiskovati pouk slovenskega jezika do konca šolskega leta, ocena pa se vpiše v spričevalo. Večina učencev in dijakov na Hrvaškem se slovenščine uči prav na ta način, zato je bila ta oblika izbrana tudi za izvedbo raziskave.

Drugi razlog za izbiro tega modela je relativna homogenost skupine, medtem ko so druge oblike pouka slovenskega jezika bolj heterogene – tako glede starosti učencev kot tudi glede njihovega znanja in predznanja jezika. Zaradi aktivnosti PSMH narašča število šol, ki so v svoj učni načrt vključile tudi slovenski jezik, posledično pa se povečuje tudi število učencev in dijakov (graf 4).

Graf 4: Učenje slovenskega jezika po modelu C od šolskega leta 2008/2009 do 2023/2024



Vir: Riman, 2023

Iz grafa je razvidno, da število učencev in dijakov postopoma narašča. Manjši upad je bil zabeležen v času pandemije Covid-19 (Riman, 2023). Največ šol, v katerih se slovenski jezik poučuje po modelu C, se nahaja na območju Primorsko-goranske županije, sledi pa Istrska županija (tabela 1).

Tabela 1: Število učencev in šole v šolskem letu 2023/2024, kjer se uči slovenski jezik po modelu C.

Šola	Županija	Kraj	Število učencev/dijakov
Osnovna šola			
Osnovna šola Milana Langa	Zagrebska	Bregana	51
Osnovna šola Kozala	Primorsko-goranska	Reka	14
Osnovna šola Pečine	Primorsko-goranska	Reka	40
Osnovna šola Klana	Primorsko-goranska	Klana	22
Osnovna šola Dr. Andrija Mohorovičić	Primorsko-goranska	Matulji	52
Osnovna šola Dr. Andrija Mohorovičić – Področna šola Jušiči	Primorsko-goranska	Jušiči	6
Osnovna šola Dr. Andrija Mohorovičić – Področna šola Rukavac	Primorsko-goranska	Rukavac	6
Osnovna šola „Vazmoslava Gržalja“	Istrska	Buzet	7
Osnovna šola Marije i Line	Istrska	Umag	29
Osnovna šola Gornji Mihaljevec	Medžimurska	Gornji Mihaljevec	27
Skupaj osnovne šole			254
Srednja šola			
Druga Gimnazija Varaždin	Varaždinska	Varaždin	56
Prva Sušačka hrvatska gimnazija	Primorsko-goranska	Reka	10
Šola za uporabno umetnost in dizajn	Istrska županija	Pulj	23
Gimnazija Lucijana Vranjanina	Mesto Zagreb	Zagreb	5
Skupaj srednje šole			94
Skupaj vse šole			348

Vir: MZO. 28. 1. 2024

V drugih obmejnih županijah, kot sta Krapinsko-zagorska in Karlovska, kot je že bilo poudarjeno, še ni šol, ki bi ponujale učenje slovenskega jezika. Poskusi za uvedbo pouka slovenščine so bili v obeh županijah, vendar niso prinesli rezultatov.

Kot je razvidno, pouk slovenskega jezika po modelu C poteka na desetih osnovnih in štirih srednjih šolah, pri čemer ta model vključuje največ učencev in dijakov.

4. Branje v slovenskem kot manjšinskem jeziku – cilji raziskave

Branje je odlično za sprostitev in dokazano zmanjšuje stres. Poleg tega pozitivno vpliva na naše možgane ter odpira vrata v nove svetove, druge kulture in drugačne načine razmišljanja. Širi naša obzorja ter nas dela strpnejše do različnih okolij in ljudi. Če beremo v tujem jeziku, nas branje spodbuja k nenehnemu razmišljanju in ugotavljanju – tako glede slovničnih struktur kot besedišča, kar izboljšuje naš spomin. Redno branje bogati naš besedni zaklad in izboljšuje jezikovne sposobnosti. Poleg tega razvijamo občutek za to, kaj v tujem jeziku zveni naravno in kaj ne (Mori, 2001, 3–4).

Eden od načinov za ustvarjanje jezikovno raznolikega okolja je vključevanje otrok v jezikovne dejavnosti, kot je branje. Med branjem knjig in širjenjem besedišča obstaja pozitiven odnos, ki ima ugoden vpliv ne glede na otrokovo bralno sposobnost – bodisi nizko bodisi visoko. Poleg tega pozitivno vpliva tudi na znanje slovnice (Bosma & Blom, 2020, 290).

Ker je slovenski jezik kot manjšinski jezik na Hrvaškem omejen predvsem na uporabo v slovenskih kulturnih društvih in le redkeje v družinskem okolju, ima šola pri učenju slovenščine izjemno pomembno vlogo. Menimo, da šola kot prostor, ki omogoča dostop do knjig, ter učitelj kot oseba, ki lahko motivira učence k branju v slovenskem jeziku, igrata ključno vlogo pri ohranjanju in širjenju rabe jezika.

Cilj raziskave je bil ugotoviti, ali dijaki in učenci, ki se v hrvaških šolah učijo slovenskega jezika po modelu C, berejo knjige v slovenščini in, če jih berejo, kako pogosto. Čeprav se zavedamo, da je mogoče brati tudi številne druge vrste besedil (na primer članke v mladinskih časopisih, pesmi, krajša prozna besedila itd.), smo se v tej prvi raziskavi odločili osredotočiti na otroške in mladinske romane.

Nekatere osnovne in srednje šole na Hrvaškem imajo dolgoletno tradicijo učenja slovenskega jezika (10 let ali več), zato bi bilo pričakovati, da so v tem času v svojih knjižnicah zagotovile prostor za knjige v slovenščini. Prav zaradi te tradicije smo domnevali, da je branje slovenskih knjig morda že ustaljena dejavnost. To nas je pripeljalo do naslednjih vprašanj:

- a) Ali učenci čutijo potrebo po branju knjig v slovenskem jeziku?
- b) Ali imajo dostop do slovenskih knjig v šolskih knjižnicah?
- c) Ali v času šolanja pridobijo zadostno raven znanja slovenskega jezika, da se počutijo kompetentne za branje knjig v slovenščini?
- d) Ali poznajo slovenske avtorje oziroma so se z njimi srečali v hrvaškem izobraževalnem sistemu?

Raziskavo smo začeli s predpostavko, da je branje izjemno pomembno za učenje jezika (v tem primeru slovenskega), saj prispeva tako k razvoju jezikovnega korpusa kot tudi k boljšemu obvladovanju slovnice. Kljub temu pa smo domnevali, da se učenci slovenskega jezika ne čutijo dovolj kompetentne za branje ali pa ne uspejo pridobiti zadostnega znanja za samostojno branje daljših besedil.

Prepričani smo, da se bodo učenci in dijaki lažje odločili za branje knjig, če bodo te zlahka dostopne – na primer v knjižnicah, ki jih že obiskujejo – kot pa če bi morali do knjig dostopati na drugačne, manj priročne načine. Poleg tega menimo, da imajo učitelji slovenskega jezika na Hrvaškem ključno vlogo pri spodbujanju učencev k branju v slovenskem jeziku.

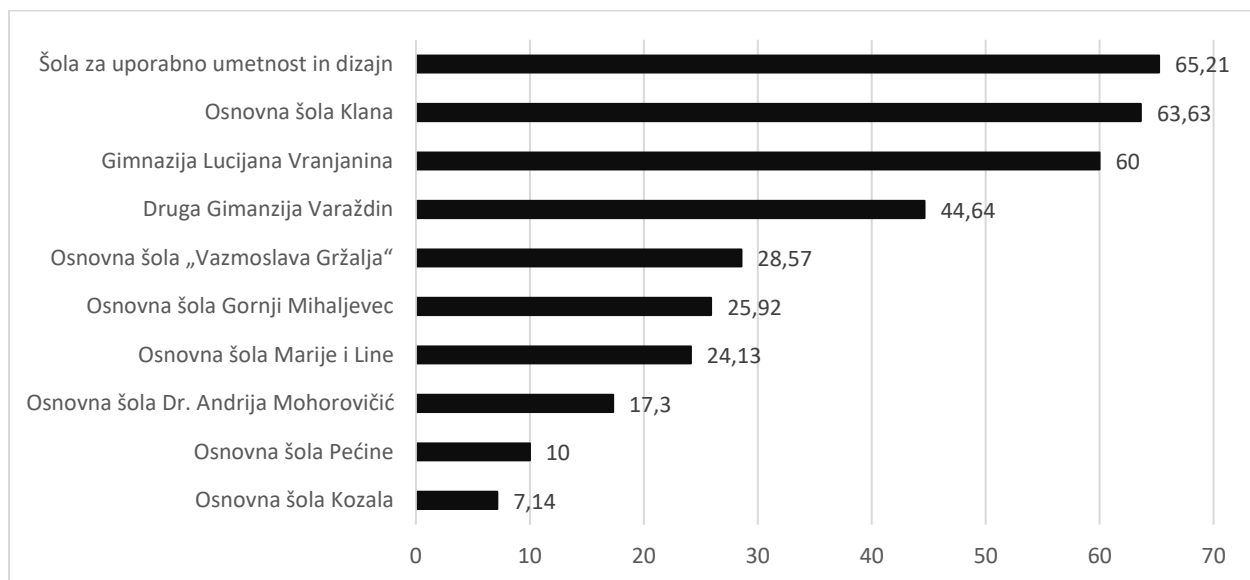
Zaključke, ki jih bomo pridobili z analizo odgovorov, bomo skušali umestiti v kontekst tu predstavljenih hipotez.

5. Raziskava o branju v slovenskem jeziku na Hrvaškem med učenci in dijaki slovenskega jezika po modelu C

Raziskava je bila izvedena v prvi polovici leta 2024, in sicer med učenci in dijaki v starosti od 11 do 19 let. Na začetku je bilo mišljeno, da bodo vključeni dijaki do 18. leta starosti, toda zaradi manjšega števila anketirancev, kot je to bilo načrtovano, sta v analizo podatkov vključena odgovora tudi dveh anketirancev v starosti 19 let.

Pričakoval se je večji odziv, predvsem dijakov iz srednjih šol. V šolskem letu 2023/2024 je slovenski jezik obiskovalo skupno 348 učencev iz osnovnih in srednjih šol, od tega 94 dijakov. Žal pa z raziskavo nismo dosegli željenega števila anketirancev (100). V anketi je tako sodelovalo 25% od vseh učencev in dijakov, ki obiskujejo slovenski jezik po modelu C. Za sodelovanje so bile zaprosene vse osnovne in srednje šole, kjer se je odvijal slovenski jezik po modelu C v šolskem letu 2023/2024 (tabela 1). Sodelovanje števila učencev po šolah je prikazano v grafu 5.

Graf 5: Število udeležencev v anketi po šolah (%)



V raziskavi niso sodelovali učenci Osnovne šole »Milana Langa« iz Bregane in dijaki Prve sušačke hrvaške gimnazije z Reke. Motivirati šole (ravnatelje, učitelje, učence in dijake) za sodelovanje v raziskavi je včasih izjemno težko. Vsem ravnateljem osnovnih in srednjih šol, kjer se izvaja slovenski jezik po modelu C, je bila poslana prošnja za sodelovanje.

Po pričakovanju je v raziskavi sodelovalo največ udeležencev iz srednjih šol, saj dijaki spadajo v ustrezno starostno skupino (od 11 do 19 let). V Šoli za uporabno umetnost in dizajn je sodelovalo 65,21 % vseh učencev, sledita Osnovna šola Klana in Gimnazija Lucijana Vranjanina. Čeprav se zdi, da je 60 % udeležencev iz Gimnazije Lucijana Vranjanina veliko, je treba poudariti, da se slovenski jezik uči le pet dijakov, kar pomeni, da 60 % udeležencev predstavljajo le trije dijaki.

Zaradi dolge tradicije, ki jo ima Druga gimnazija v Varaždinu, se je pričakovalo, da bo tam sodelovalo večje število dijakov. Vendar je v raziskavi sodelovalo le 44,64 % učencev, kar je dejansko 25 dijakov od 65, ki obiskujejo to gimnazijo.

Za nekatere osnovne šole je bila pričakovana manjša udeležba v raziskavi, saj gre predvsem za učence, ki obiskujejo slovenski jezik od prvega do četrtega razreda osnovne šole. Za srednje šole pa smo vsekakor pričakovali večje število udeležencev.

Že na samem začetku, ko smo osebno prosili učitelje in ravnatelje za sodelovanje v raziskavi, so nekateri omenili, da v osnovnih šolah ni veliko učencev, ki spadajo v starostno kategorijo, zato so nekateri ravnatelji bili zelo previdni pri vključevanju vseh dijakov, ki so v ustrezni starostni skupini.

Nekatere šole, čeprav smo pridobili dovoljenje ravnateljev, niso sodelovale v raziskavi. Takšen primer sta Osnovna šola Bregana in Prva sušaška hrvaška gimnazija na Reki. Razlog za to iščemo predvsem v učiteljicah, ki se niso znašle v procesu anketiranja učencev in dijakov, ali pa le-te niso dovolj motivirale učence za sodelovanje v raziskavi.

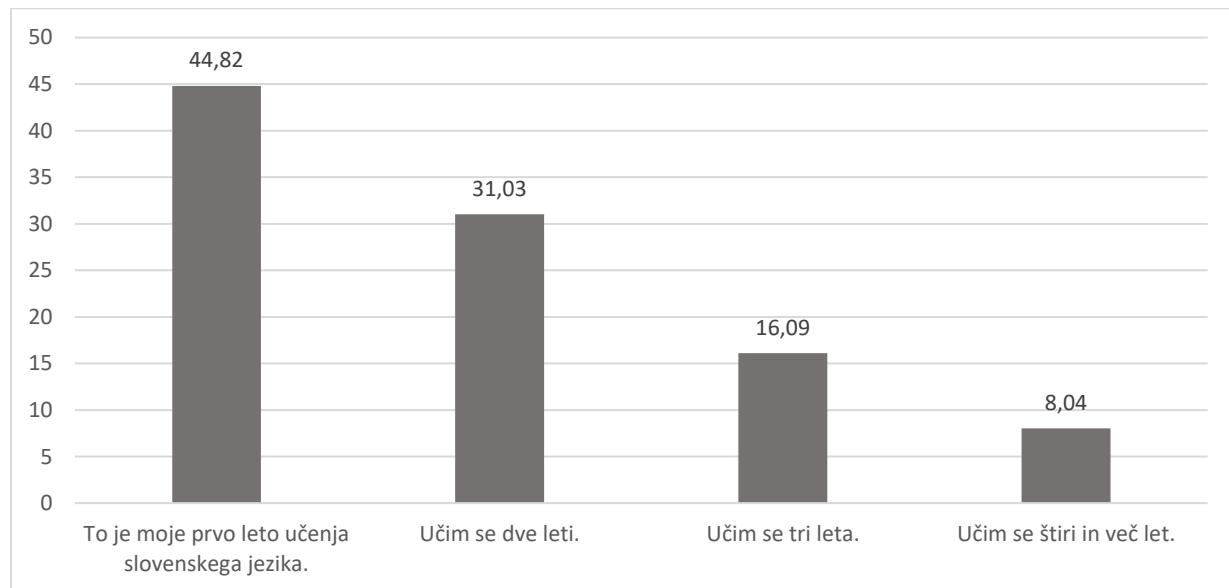
Anketa je obsegala 33 vprašanj in bila razdeljena v več sklopov: (1) socio-demografski sklop, (2) vprašanja povezana z branjem in motivacijo za branje na splošno, (3) vprašanja povezana z branjem knjig v slovenskem (maternem) jeziku ter (4) vprašanja povezana z dostopom do slovenskih knjig.

Anketa je bila izvedena spletno, oblikovana v obrazcu Office Forms in v hrvaškem jeziku. Za ta korak smo se odločili, saj anketa v slovenščini ne bi dodatno demotivirala dijakov in učencev pri izpolnjevanju. Vidno je, da so anketo (priloga 1) začeli izpolnjevati 103 učenci, vendar jih je že na začetku 16 prekinilo izpolnjevanje, saj niso dali dovoljenja za zbiranje podatkov - torej so pristopili na prošnjo učitelja, vendar niso sodelovali. Anketiranje je potekalo od januarja 2024 do maja 2024.

V raziskavi so sodelovali 103 udeleženci (učenci in dijaki), od tega je 87 dalo dovoljenje za zbiranje podatkov in ti podatki bodo v nadaljevanju predstavljeni. Med njimi je bilo 25 (28,73 %) moških in 62 (71,26 %) žensk. Povprečna starost anketirancev je bila 14,16 let.

Zavedamo se, da je možnost branja in razumevanja prebranega besedila v tujem jeziku tesno povezana z nivojem znanja jezika. Zato smo učence in dijake vprašali, koliko dolgo se učijo slovenskega jezika (graf 6).

Graf 6: Število let učenja anketirancev (%) (N = 87)



Kot je razvidno iz grafa 6, je največ učencev in dijakov, ki so bili vključeni v raziskavo, označilo, da so začeli z učenjem slovenskega jezika šele v šolskem letu 2023/2024. Čeprav se učijo slovenski jezik samo eno leto, gre za učenje maternega jezika, pri katerem se pričakuje, da imajo učenci vsaj osnovno znanje, ko pridejo v šolo. V raziskavo pa je bilo vključenih najmanj tistih, ki se slovenščino učijo 4 ali več let (8,04 %).

Zavedamo se, da je to ena od prvih raziskav na to temo med učenci in dijaki slovenskega jezika na Hrvaškem, in da je anketo potrebno dopolniti, razširiti ter raziskavo ponoviti v določenem času. Prav tako se zavedamo pomanjkljivosti, ki so nastale pri izvedbi raziskave, ter dejstva, da bi bilo morda potrebno tematiko analizirati tudi z drugih vidikov, ki tokrat niso bili vključeni v raziskavo.

Podatek o številu let učenja slovenskega jezika je ključen, saj je v korelaciji z zmožnostjo branja in dejanskim branjem v slovenščini, oziroma z ravno znanja slovenskega jezika, ki je potrebna, da posameznik lahko prebere besedilo v tujem jeziku. To je pomembno za napovedi o tem, koliko dijaki in učenci dejansko berejo knjige v slovenščini. Določene raziskave, izvedene med učenci, ki so brali v angleškem jeziku, so pokazale, da je branje v tujem jeziku povezano z ravno znanja tujega jezika (Flamaceta Magdić & Hatadi, 2023).

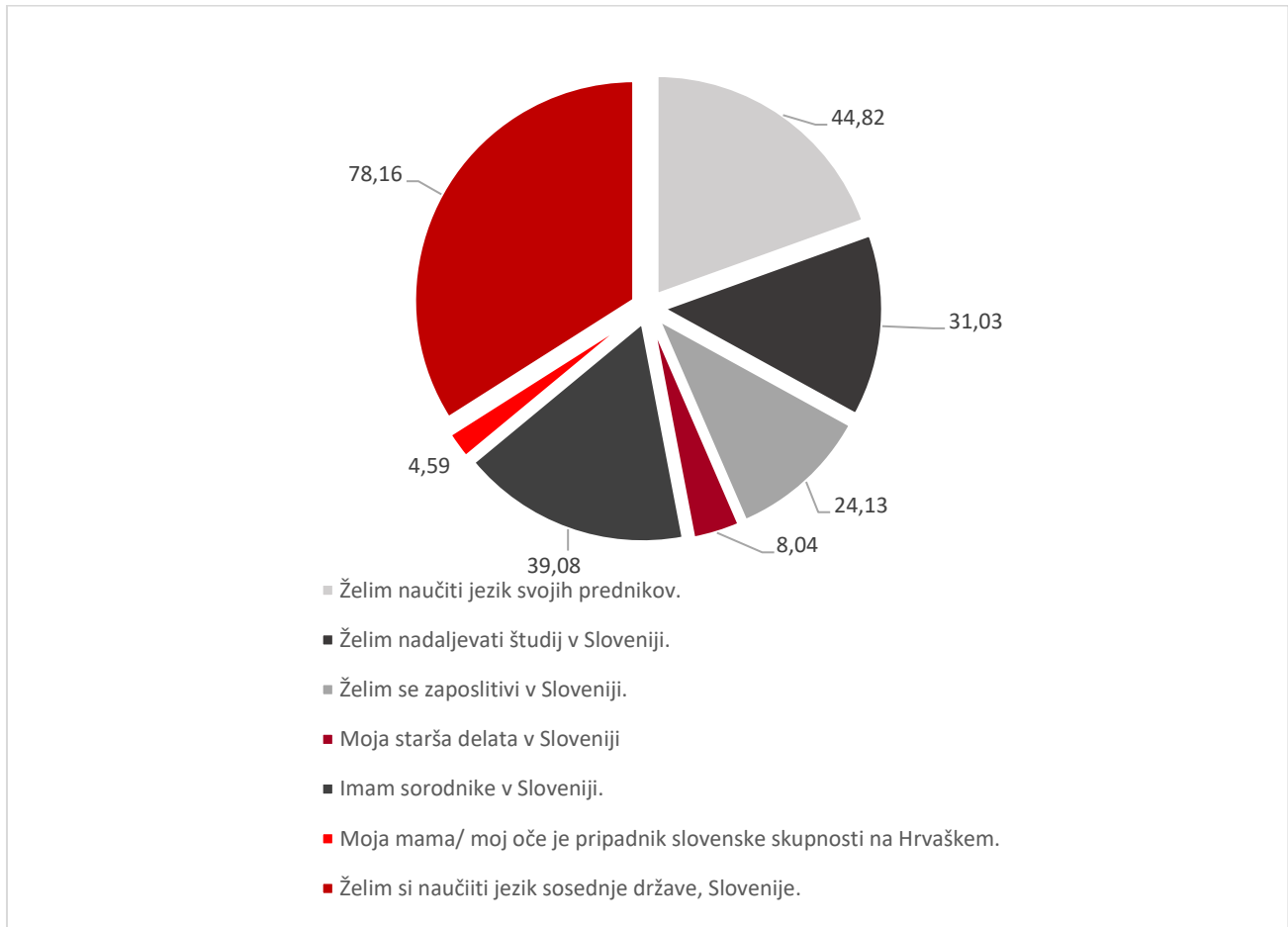
Na rezultate izvedene ankete in interpretacijo zaključkov je vplivalo tudi dejstvo, da je v anketi sodelovalo majhno število tistih, ki se slovenski jezik učijo več kot štiri leta, saj so ti učenci morda že dosegli jezikovne kompetence, ki so potrebne za branje knjig v slovenščini. Nekateri možni razlogi za manjše število anketirancev, ki se slovenščine učijo dlje časa, so:

- posamezni dijaki se začnejo učiti slovenščino šele v višjih razredih srednje šole, ko začnejo resno razmišljati o odhodu iz šole in izbiri fakultete;
- ne obstaja mreža šol, kjer bi se učenci in dijaki lahko učili slovenskega jezika od prvega razreda osnovne šole do konca srednje šole (manjka izobraževalna vertikala);
- slovenščina ni obvezni predmet, zato se v višjih razredih, zaradi številnih drugih obveznosti in obveznih predmetov, mnogi učenci in dijaki izpišejo iz tega predmeta;
- raziskava je zajela tudi šole, ki nimajo dolge tradicije učenja slovenskega jezika (npr. OŠ Gornji Mihaljevec).

Dosedanje raziskave, izvedene med učenci slovenskega jezika na Hrvaškem, so vključevale tudi vprašanja o razlogih za učenje slovenskega jezika in o tem, zakaj so se odločili za njegov študij. Razlogi za učenje slovenskega jezika ter raven motivacije lahko vplivajo na odločitev posameznika in na njegovo motivacijo. Zato smo učence in dijake spraševali tudi o razlogih za učenje slovenskega jezika.

Čeprav je bilo v nekaterih prejšnjih raziskavah to vprašanje odprtega tipa, smo v raziskavi, izvedeni v šolskem letu 2023/2024, otrokom to vprašanje postavili v zaprti obliki. Na podlagi prejšnjih anket smo določili razloge za učenje slovenskega jezika. Učenci so lahko obkrožili več odgovorov. Prikaz odgovorov je v grafu 7.

Graf 7: Razlogi učenja slovenskega jezika (%) (N=87)



Kot je razvidno iz podatkov, pridobljenih iz ankete, je eden glavnih razlogov za učenje slovenskega jezika med učenci in dijaki, ki se učijo slovenskega jezika na hrvaških šolah po modelu C, želja, da se naučijo sosednjega jezika, torej jezika, ki se uporablja v sosednji državi (78,16 %). Prejšnje raziskave so pokazale, da je znanje jezika sosednje države pomembno iz različnih razlogov, pri čemer so anketiranci navajali razloge, kot so dopustovanje, izleti, nakupovanje ter druženja s prijatelji in občasni izleti z družino (Riman, 2022). Ta odgovor vključuje različne dodatne razloge, o katerih morda sploh ne razmišljamo. Zaradi osredotočenosti na branje v slovenskem (maternem) jeziku, je bilo število odgovorov v tem primeru omejeno in strnjeno, kot v prej omenjenih raziskavah. Odgovor na to vprašanje nam je razkril tudi močnejše povezave z Republiko Slovenijo in slovensko skupnostjo na Hrvaškem.

Zelo visoko (drugi po vrsti) se pojavlja razlog, da se otroci učijo slovenskega jezika, ker je to jezik njihovih prednikov. Če naredimo korelacijo med spremenljivkami, je razvidno, da od tistih 44,82 % učencev in dijakov, ki so se odločili za učenje slovenskega jezika zaradi dejstva, da je to jezik njihovih prednikov, se jih 11,49 % uči slovenščino tudi zato, ker želijo nadaljevati študij v Sloveniji, 4,59 % pa je označilo, da so njihovi starši (ali eden od staršev) pripadniki slovenske skupnosti, prav toliko pa je označilo, da eden od staršev dela v Sloveniji. 11,49 % udeležencev se uči slovenščino zato, ker se želijo zaposliti v Sloveniji. 27,58 % tistih, ki so označili, da se slovenščine učijo zaradi jezika prednikov, pa je navedlo tudi, da imajo sorodnike v Sloveniji.

Del anketirancev (11,49 %) se slovenščine uči zaradi sorodstvenih vezi, brez povezave z jezikom prednikov ali občutkom pripadnosti staršev slovenski manjšini na Hrvaškem, kar pomeni, da so to posamezniki, ki imajo družinske člane, ki so se verjetno izselili v Slovenijo.

Zelo pogost dejavnik, ki ga navajajo anketiranci (in ne le v tej raziskavi), je tudi nadaljevanje šolanja v Sloveniji. Ta razlog za učenje slovenskega jezika je izbralo 31,03 % anketirancev. Študij v Sloveniji je zelo priljubljen med mladimi na Hrvaškem in se vsako leto povečuje število študentov, ki se odločijo za študij v Sloveniji (tabela 2).

Tabela 2: Študentje terciarnega izobraževanja v Sloveniji po državi državljanstva

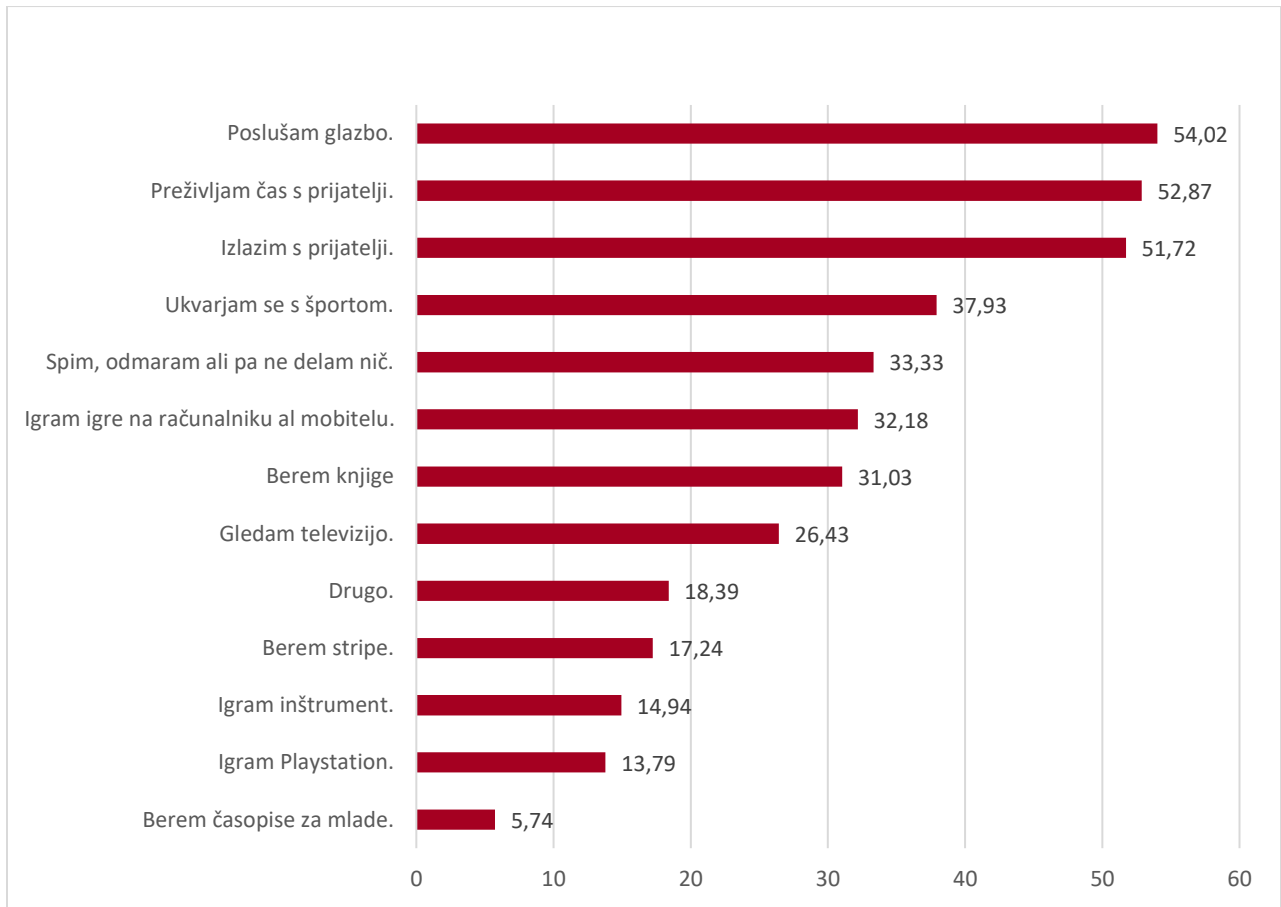
Študijsko leto	Število študentov
2023/2024	1785
2022/2023	1701
2021/2022	1612
2020/2021	1546

Vir: (Vir: SURS; Študenti terciarnega izobraževanja po državi državljanstva, Slovenija, študijsko leto 2020/21, 2021/22, 2022/23, 2023/24)

Podatki temeljijo na državljanstvu, s katerim so se študenti vpisali na fakulteto. Teoretično je mogoče, da je število študentov iz Hrvaške večje, saj se nekateri posamezniki zaradi določenih ugodnosti vpisujejo tudi s slovenskim državljanstvom. V študijskem letu 2023/2024 je na Univerzi v Ljubljani študiralo 451 študentov, na Univerzo na Primorskem je bilo vpisanih 65 študentov, na Univerzo v Mariboru 189, na Univerzo v Novi Gorici pa 10 študentov iz Hrvaške (SURS; Študenti terciarnega izobraževanja po državi državljanstva, Slovenija, študijsko leto 2020/21, 2021/22, 2022/23, 2023/24).

Z namenom, da bi boljše razumeli željo in potrebo učencev in dijakov po branju v slovenščini, smo zastavili tudi vprašanja, povezana s preživljanjem njihovega prostega časa, pa tudi z njihovim mnenjem o branju nasploh. Odgovori na vprašanje, kako preživljajo prosti čas, so prikazani v grafu 8.

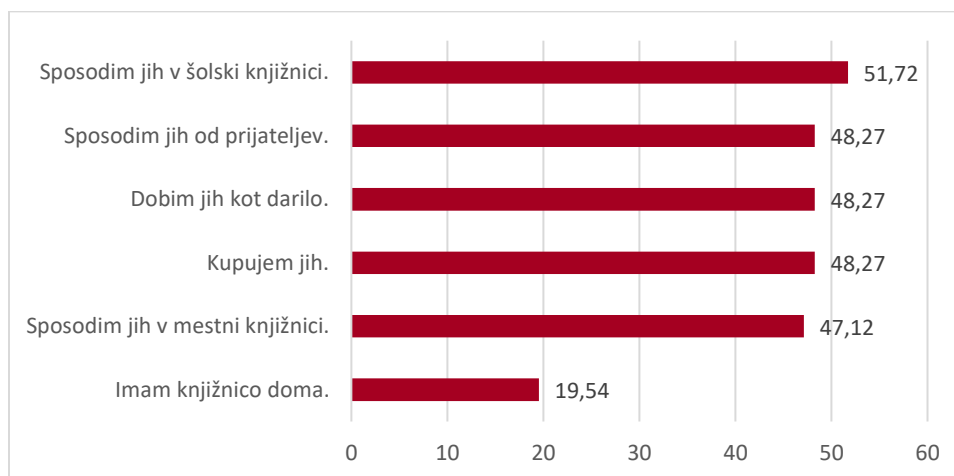
Graf 8: Preživljanje prostega časa (%) (N= 87)



Kot je razvidno iz odgovorov dijakov in učencev, največ mladih v svojem prostem času posluša glasbo (52,02 %), sledijo preživljanje časa s prijatelji in ukvarjanje s športom. V prostem času bere knjige 31,03 % udeležencev. Zanimivo je, da več anketirancev v tej raziskavi bere knjige kot gleda televizijo (26,43 %). Nacionalna in obenem zadnja raziskava, izvedena med mladimi na Hrvaškem v šolskem letu 2018/2019, je pokazala, da je 25 % mladih izbralo branje v prostem času, s čimer je ta aktivnost po številkah na sredini lestvice izbranih aktivnosti, podobno kot v naši raziskavi. Na prvem mestu v tej nacionalni raziskavi je poslušanje glasbe, preživljanje časa s prijatelji, obisk kavarn in klubov s prijatelji ipd. (Gvozdanić et al., 2019).

V primerjavi nacionalne raziskave z našo raziskavo pa je vidno, da so učenci in dijaki, ki obiskujejo slovenski jezik po modelu C, manj zainteresirani za gledanje televizije, kot to kažejo podatki, zbrani na nacionalni ravni. V raziskavi Gvozdanić et al. (2019) pa je tudi poudarjeno, da je branje v raziskavah izvedenih na nacionalni ravni ostalo na isti ravni kot v prejšnjih raziskavah, kar pomeni, da ta aktivnost na lestvici ponujenih aktivnosti ne pada, se pa tudi ne dviguje. Nas je zanimalo ali učenci in dijaki, vključeni v raziskavo, berejo v svojem prostem času. 64,36 % jih je odgovorilo, da to počnejo, in 51,72 % jih je zapisalo, da to radi počnejo. V raziskavi o branju iz leta 2023 pa je vidno, da si je med 1000 anketiranci 47 % sposodilo knjige v knjižnici (literatura), manjši delež pa jih je kupilo, se jih sposodilo od prijateljev ali prejelo kot darilo. Tudi v naši raziskavi med učenci in dijaki smo spraševali o načinu dostopa do knjig (graf 9).

Graf 9: Dostop do knjig (%) (N=87)



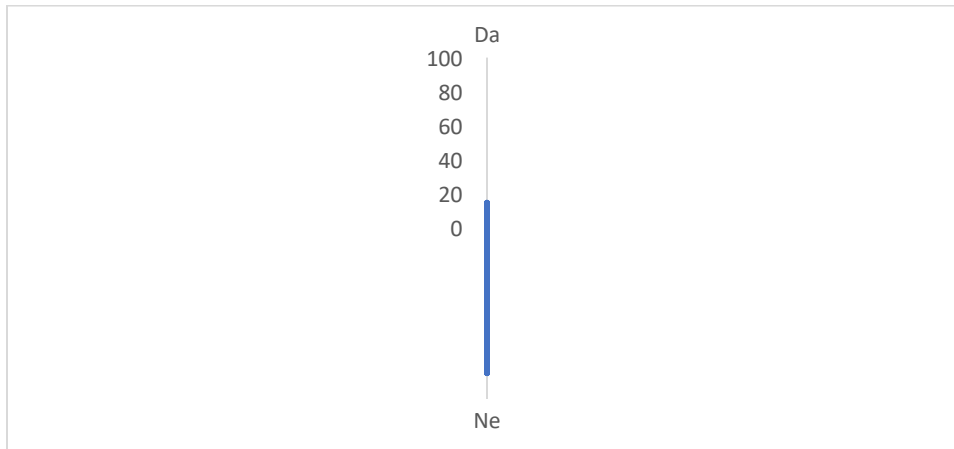
V anketi je bila tudi opcija, da anketiranci napišejo, na kakšen drug način dostopajo do knjig. 3,44 % anketirancev je odgovorilo, da dostopajo do knjig prek interneta (elektronske verzije). Nekatere raziskave (Prelog Vujić, 2020) kažejo, da mladi, čeprav se je pričakovalo večje število tistih, ki bodo naklonjeni digitalnim možnostim knjig, v starostni skupini med 14. in 18. letom raje izberejo tiskano knjigo kot sodobne digitalne tehnologije. Samo ena anketiranka je zapisala, da do knjig dostopa na drugačen način, in sicer tako, da se jih sposodi od tete.

Vidno je, da več anketirancev pogosteje bere knjige v hrvaščini, in sicer 79,31 %, sicer pa rajši berejo tuje avtorje (56,32 %) kot pa hrvaške avtorje (44,82 %). Anketirance smo vprašali ali so se v času svojega šolanja srečevali s slovenskimi avtorji. Pozitivno je na to vprašanje odgovorilo 19,54 % anketirancev, medtem ko je 40,22 % odgovorilo, da se niso srečevali oz. ne vedo. Tisti, ki so se srečali s slovenskimi avtorji, navajajo naslednje: France Prešeren, Feri Lainšček, Fran Levstik, Gaja Kos, Andrej Rozman, Elvis Škorc in Jana Bauer. Največ jih je omenilo prav Franceta Prešerna in Zdravljico. Glede na to, da so nekateri slovenski avtorji na seznamu obveznega domačega branja (npr. Muca Copatarica v drugem razredu osnovne šole), nas je zanimalo tudi, ali so se anketiranci kdaj srečali s slovenskimi avtorji v tem kontekstu. Pozitiven odgovor na to vprašanje je dala samo ena anketiranka (1,14 %), ki je prebrala »Kratke priče«, vendar ni navedla avtorja, zato nimamo drugih podatkov.

Na Hrvaškem delujejo tudi nekateri pisatelji, ki so pripadniki slovenske skupnosti in so manjšinski pisatelji. Ena od njih je tudi Sabina Koželj Horvat, ki piše v slovenščini, nekatere njene knjige pa so bile prevedene tudi v hrvaščino. Zanimalo nas je, ali so anketiranci kdaj slišali za njeno delo in za njeno najbolj znano knjigo na Hrvaškem - *Snjeguljica*. Samo 18,39 % anketirancev je potrdilo, da so slišali za pisateljico. Glede na to, da avtorica pogosteje piše v slovenščini kot pa v hrvaščini, je očitno bolj prisotna s svojimi knjigami v Sloveniji kot na Hrvaškem.

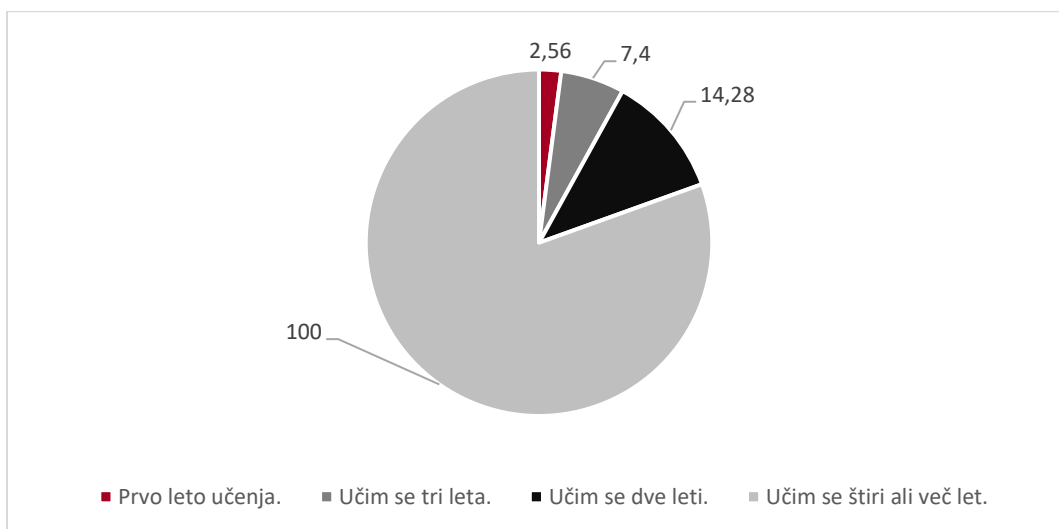
Glede na to, da je 22,98 % anketirancev odgovorilo, da berejo knjige v tujih jezikih, smo jih vprašali, ali berejo tudi knjige v slovenščini. Na to vprašanje je bilo zelo malo pozitivnih odgovorov, le 14,94 % (13 anketirancev) (graf 10).

Graf 10: Odgovori na vprašanje »Ali si kdaj prebral knjigo v slovenščini?«



Anketiranci, ki so potrdili, da so prebrali knjige v slovenščini, so navedli, da so to knjige Jane Bauer, Janje Vidmar in Janje Kos. Čeprav anketirancev ni veliko, se zdi, da so jim te knjige, sodobnih avtoric, priporočili učitelji slovenskega jezika. Zanimalo nas je tudi, koliko učencev je prebralo knjigo v korelaciji s številom let učenja slovenskega jezika.

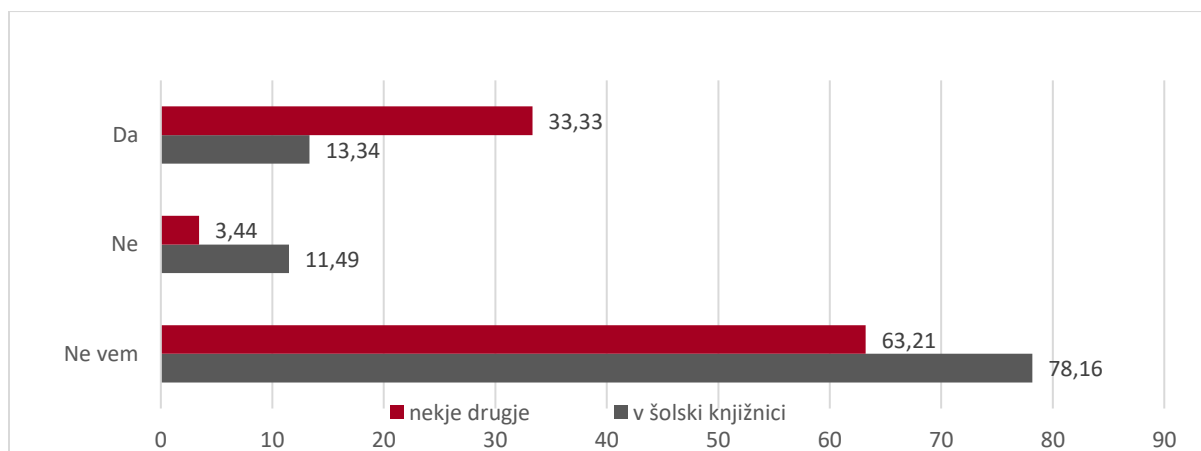
Graf 11: Število prebranih knjig v korelaciji z letom učenja slovenskega jezika (%)



Iz grafa je razvidno, da so vsi anketiranci, ki so se učili slovenski jezik 4 ali več let, prebrali vsaj eno knjigo v slovenskem jeziku (7 anketirancev). 14,28 % tistih, ki so se učili slovenski jezik dve leti, je prebralo vsaj eno knjigo v slovenščini (to sta 2 anketiranca). 7,4 % anketirancev (2 anketiranca), ki so se učili slovenski jezik tri leta, je prebralo knjigo v slovenščini. 2,56 % anketirancev (1 anketiranec) je prebralo knjigo iz skupine tistih, ki se učijo slovenski jezik samo eno leto.

Razne ravni znanja so tudi različne motivacije za branje. Eden od razlogov, zakaj bodo učenci in dijaki prebrali knjigo v slovenščini, je tudi dejstvo, ali jim je ta knjiga dostopna. Visoko motivirani posamezniki, ki se želijo naučiti slovenščine in prebrati knjigo v tem jeziku, bodo knjigo poiskali na različnih mestih, medtem ko bolj enostaven dostop do knjige v slovenščini pomeni, da bi jo prebrali tudi posamezniki, ki morda niso tako motivirani. Prav zato nas je zanimalo, ali si in kje si učenci in dijaki lahko sposodijo knjige v slovenščini. Iz prejšnjih odgovorov je bilo vidno, da si učenci in dijaki predvsem knjige sposojajo v šolski knjižnici, sledi pa mestna knjižnica. Zanimalo nas je tudi, ali si v teh knjižnicah lahko sposodijo knjige v slovenščini. Na to vprašanje smo jim dali tudi možnost odgovora »ne vem«, da bi ugotovili njihov interes in angažma v zvezi z možnostmi pridobitve slovenskih knjig. Na vprašanje, ali si lahko sposodijo knjige v slovenščini v katerihkoli knjižnicah ali drugje, so anketiranci predvsem odgovarjali, da ne vedo (graf 12).

Graf 12: Odgovori na vprašanje ali lahko sposodijo knjige v slovenskem jeziku? (%) (N=87)

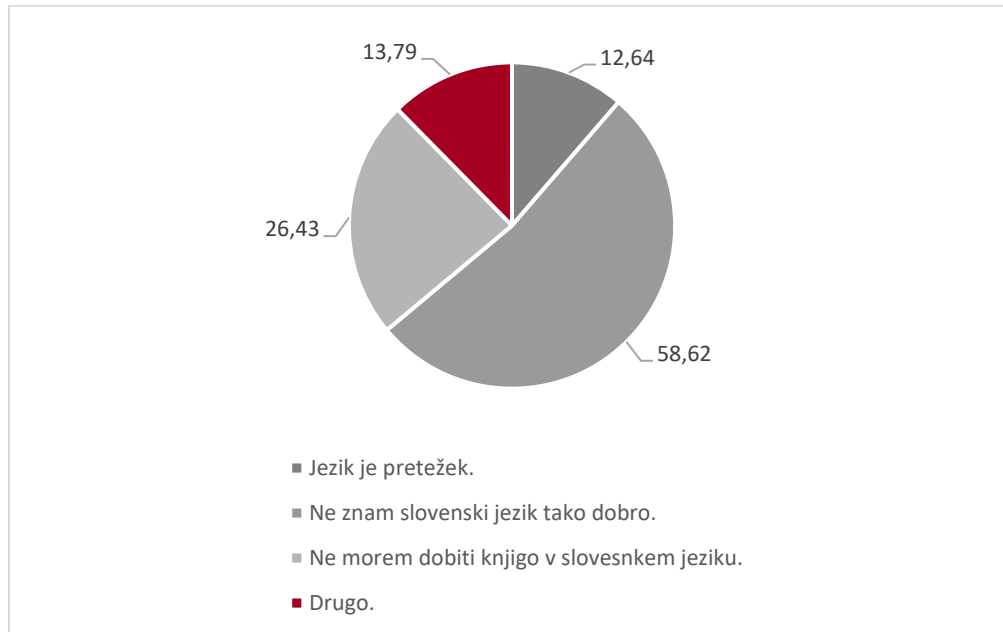


Iz grafa 12 je vidno, da anketiranci v glavnem ne vedo, ali si je možno izposoditi knjigo v šolski knjižnici (78,16 %) ali nekje drugje (63,21 %). To, da anketiranci niso seznanjeni s tem, kje bi si lahko poiskali knjige v slovenščini, kaže tudi na to, da niso dovolj zainteresirani, da bi vsaj poskusili prebrati knjigo v slovenščini.

Manjše število anketirancev je odgovorilo, da si lahko knjigo v slovenščini izposodijo v šolski knjižnici (13,34 %) ali nekje drugje (33,33 %). Tisti, ki so navedli, da si lahko izposodijo knjige v šolski knjižnici, so obiskovali Drugo gimnazijo v Varaždinu (6 anketirancev), po en anketiranec pa prihaja iz OŠ Pečine, OŠ Klana in Gimnazije Lucinjana Vranjanina.

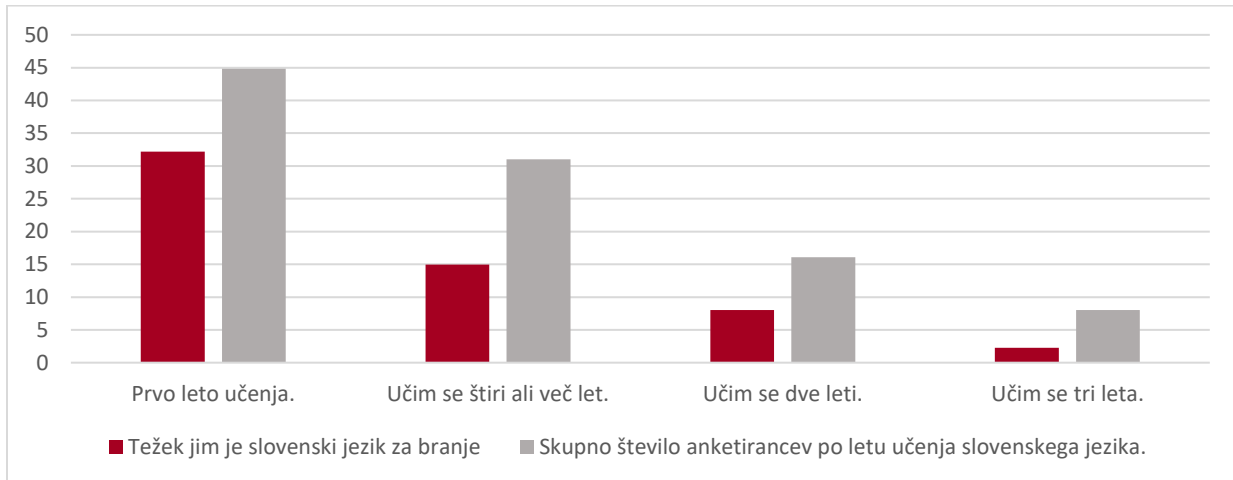
Vprašali smo jih tudi, kje si lahko izposodijo knjige. Vprašanje ni bilo obvezno, nanj pa je odgovorilo 27 anketirancev, ki so predvsem poudarili možnost izposoje v mestni knjižnici (9,54 %, oz. 17 anketirancev). Med odgovori je bilo omenjeno tudi, da imajo knjige doma, da si jih sposodijo v bibliobusu ter možnost izposoje prek interneta. En anketiranec je napisal, da ima njegov stari oče knjige v slovenščini. Zelo malo anketirancev je prebralo knjigo v slovenščini (14,95%) in nas je zato zanimal razlog zakaj se niso odločili na ta korak. Ponudili smo jim nekoliko odgovorov. Prikaz je v grafu 13.

Graf 13: Razlogi zakaj niso prebrali knjigo v slovenščini (%) (N=87)



Iz odgovorov je razvidno, da največ posameznikov meni, da slovenščine ne obvladajo dovolj dobro, da bi lahko brali v slovenskem jeziku. To smo omenili že na začetku analize anketnega vprašalnika, ko smo se dotaknili števila let učenja slovenskega jezika. Glede na to, da je večje število mladih, ki so se šele začeli učiti slovenščine, je bil ta odgovor deloma pričakovan. Naredili smo korelacijo med številom let učenja slovenskega jezika in razlogi, zakaj niso prebrali oziroma ne berejo knjige v slovenščini (graf 14, graf 15).

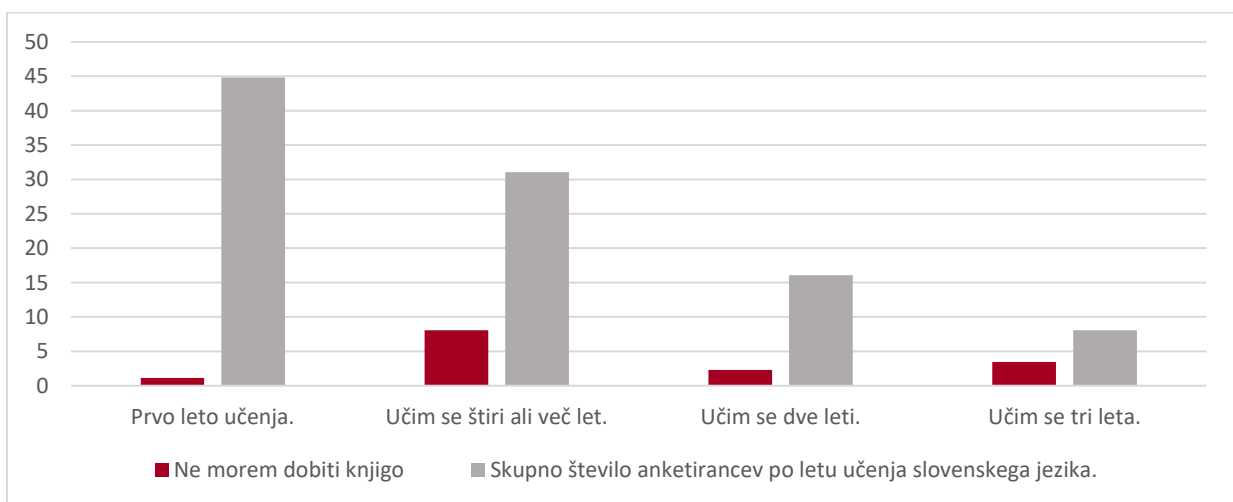
Graf 14: Leto učenja jezika in razlog nebranja (%) (N=87)



Čeprav je bilo pričakovano, da bodo učenci, ki so šele začeli z učenjem slovenskega jezika, označili, da jim je jezik težek, je tudi relativno veliko število anketirancev, ki se učijo slovenščine štiri ali več let, kot ključni razlog za nebranje knjig označilo prav to (14,94 %).

Najmanjše število učencev pa je kot razlog navedlo, da ne morejo dobiti knjige (graf 15).

Graf 15: Leto učenja jezika in razlog nebranja (%) (N=87)



Največ anketirancev, ki je to označilo, je iz skupine tistih, ki se slovenščine učijo štiri ali več let (8,04 %), drugi po številu pa so anketiranci iz skupine, ki se učijo slovenskega jezika tri leta (3,44 %).

Učence smo tudi spraševali, kateri bi bil razlog, da bi prebrali knjigo v slovenščini. Predvsem so poudarili, da bi knjigo prebrali, če bi imeli boljše znanje slovenskega jezika, kar so povezali z večjim vokabularjem, ki ga morajo imeti, da bi brez večjih težav brali knjigo v tujem jeziku. Poudarili so tudi, da bi prebrali knjigo, če bi bila zanimiva.

6. Priporočila in zaključki raziskave

Na podlagi rezultatov raziskave, ki so bili zbrani v letu 2024, lahko zaključimo, da je branje knjig v slovenščini med učenci in dijaki slovenskega jezika na Hrvaškem še vedno v fazi razvoja. Čeprav večina učencev in dijakov izraža željo po učenju slovenskega jezika zaradi osebnih in kulturnih povezav s Slovenijo, pa se le redko odločijo za branje knjig v slovenščini.

Za izboljšanje stanja možno je predlagati:

- **Povečanje dostopa do knjig v slovenščini:** Šole bi lahko zagotovile boljše pogoje za branje, na primer s povečanim številom slovenskih knjig v šolskih knjižnicah, ki so na voljo vsem učencem. Poleg tega bi bilo lahko koristno sodelovanje s slovenskimi založbami ali organizacijami, ki ponujajo knjige in gradiva za učence slovenskega jezika na Hrvaškem.
- **Spodbujanje branja v slovenščini skozi projekte:** Učitelji bi lahko organizirali projekte in na ta način spodbujali branje. To bi lahko povečalo zanimanje za knjige, saj bi to povežalo branje s praktičnimi dejavnostmi.
- **Povečanje motivacije za branje:** Glede na to, da je motivacija za branje ključnega pomena, bi bilo smiselno uporabiti različne motivacijske tehnike in tudi v sodelovanju s slovensko skupnostjo na Hrvaškem, kot so nagrade za prebrane knjige (npr. nagradne točke ali certifikati), bralne skupine, kjer bi učenci skupaj razpravljali o knjigah, ali pa vključevanje sodobnih in priljubljenih slovenskih avtorjev in tematik, ki bi lahko bolj pritegnile mlade bralce.

- **Povečanje povezanosti z jezikom:** Razmisliti bi bilo potrebno, v sodelovanju s hrvaškimi in slovenskimi državnimi institucijami, da bi se organizirala izmenjava knjig z drugimi šolami v Sloveniji, kar bi omogočilo boljše povezovanje slovenskega jezika z vsakdanjim življenjem. To bi lahko vključevalo tudi gostovanja slovenskih pisateljev, ki bi predstavili svoja dela in spodbujali učence k branju.
- **Uporaba digitalnih virov:** Glede na to, da mladi pogosto uporabljajo digitalne medije, bi bilo smiselno raziskati možnost uporabe e-knjig ali audioknjig v slovenščini, ki bi bile na voljo na spletnih platformah, kar bi omogočilo večjo dostopnost in prilagodljivost pri branju.
- **Upoštevanje jezikovne ravni:** Za spodbujanje branja bi bilo smiselno nuditi knjige, ki so primerne za različne jezikovne ravni učencev. Za začetnike so lahko primerne lažje knjige, medtem ko bi tistim z višjo stopnjo znanja slovenščine lahko ponudili zahtevnejše knjige.
- **Sodelovanje z »Osrednjo knjižnico Slovencev na Hrvaškem« v Karlovcu:** Oblikovanje projektov v sodelovanju z Osrednjo knjižnico Slovencev na Hrvaškem bi vsekakor vplivalo tudi na intenzitet branja v slovenščini. Morda bi bilo treba vstopiti v kontakt z ravnateljico Mestne knjižnice v Karlovcu in voditeljico Osrednje knjižnice Slovencev na Hrvaškem.

Raziskava o učenju in branju slovenskega jezika med učenci in dijaki na Hrvaškem je pokazala, da se zanimanje za slovenski jezik ohranja, vendar obstajajo številni izzivi, ki vplivajo na dejansko rabo jezika in branje v slovenščini. Čeprav učenci in dijaki izražajo željo po učenju slovenskega jezika, se redko odločajo za branje knjig v slovenščini. Glavni razlogi za to so omejen dostop do slovenskih knjig, pomanjkljivo znanje jezika in pomanjkanje sistematične spodbude k branju.

Ključne ugotovitve raziskave:

- **Pomanjkanje dostopa do slovenskih knjig** – Večina učencev in dijakov ne ve, ali so slovenske knjige na voljo v njihovih šolskih knjižnicah. Knjige v slovenščini si redko izposojajo, pogosto zato, ker ne vedo, kje jih lahko dobijo.
- **Nezadostno znanje jezika** – Mnogi učenci, še posebej tisti, ki se slovenščine učijo krajši čas, menijo, da nimajo dovolj znanja, da bi lahko brali v slovenščini. Med tistimi, ki se jezika učijo več kot štiri leta, pa je število bralcev občutno večje.
- **Motivacija za učenje slovenščine** – Učenci in dijaki se slovenščine najpogosteje učijo, ker gre za jezik sosednje države, zaradi družinskih vezi ali zaradi želje po študiju v Sloveniji. Manjši delež se jezika uči zaradi ljubezni do slovenskega jezika in literature.
- **Branje kot prostočasna aktivnost** – Čeprav velik delež mladih na splošno bere knjige, se zelo malo dijakov in učencev odloči za branje v slovenskem jeziku.
- **Slovenski avtorji so premalo poznani** – Večina anketiranih ni seznanjena s slovenskimi avtorji, redki so v šolskem sistemu obravnavali slovenska literarna dela.
- **Razlike med šolami** – V nekaterih šolah je učenje slovenskega jezika bolj uveljavljeno in podprto z dostopnostjo gradiv, v drugih pa te možnosti skorajda ni.

Kljub izzivom pa raziskava kaže tudi na pozitivne trende, kot je dejstvo, da si mnogi učenci želijo nadaljevati študij v Sloveniji, kar dodatno potrjuje pomembnost slovenskega jezika v njihovem življenju. Tudi želja po razumevanju kulture in ohranjanju povezav s predniki kaže, da bi lahko z ustrezno podporo ustvarili boljše jezikovno okolje za učenje in branje v slovenščini, kar bi imelo dolgoročne koristi tako za posameznike kot za širšo skupnost slovenskega jezika na Hrvaškem.

Sistematična podpora, dostopnost knjig in aktivno vključevanje učiteljev ter staršev pa tudi institucij, ki skrbijo za slovensko knjigo na Hrvaškem, bi lahko dolgoročno pripomogli k večji uporabi slovenskega jezika in pogostejšemu branju slovenskih knjig.

7. Druge aktivnosti

Znanstveni zaključki, oblikovani na temelju podatkov pridobljenih iz ankete, so predstavljeni slovenski in širši znanstveni javnosti.

1. Objavljeni povzetek znanstvenega prispevka na konferenci

RIMAN, Barbara. Ali mladi pripadniki slovenske skupnosti na Hrvaškem berejo v slovenščini? = Do young members of the Slovene community in Croatia read in Slovene?. V: ROLIH, Maša (ur.), MIKOLIČ, Vesna (ur.). Jeziki sožitja, jeziki konflikta : mednarodna konferenca : ob 30-letnici ZRS Koper, 50-letnici SLORI Trst in skorajšnji 100-letnici INV : Koper, 6.-8. junij 2024 : program in povzetki = Lingue di coesistenza, lingue di conflitto : conferenza internazionale : 30° anniversario di ZRS Koper, 50° anniversario di SLORI Trieste e il prossimo 100° anniversario di INV : Koper, 6-8 giugno 2024 : programma e sintesi = Languages of coexistence, languages of conflict : international conference : 30th anniversary of ZRS Koper, 50th anniversary of SLORI Trieste and the forthcoming 100th anniversary of INV : Koper, June 6-8, 2024 : programme and abstracts. Koper: Znanstveno-raziskovalno središče Koper, Annales ZRS: = Centro di ricerche scientifiche Capodistria, Annales ZRS: = Science and Research Centre Koper, Annales ZRS, 2024. Str. 77-78. ISBN 978-961-7195-44-6. https://www.zrs-kp.si/wp-content/uploads/2024/06/Zbornik-povzetkov_JEZIKI-SOZITJA_spletna-izdaja-1.pdf. [COBISS.SI-ID 198169603]

2. Prispevek na konferenci brez natisa

RIMAN, Barbara, RIMAN, Kristina. *Young members of the Slovene national minority in Croatia and YA fiction in the Slovene language : referat na Teenage literature minority languages conference, UCD, Dublin, 22. 3. 2024.* [COBISS.SI-ID [190513923](#)]

3. Strokovni članek

RIMAN, Barbara. Mladi Slovenci na Hrvaškem (pre)malo berejo v slovenščini : raziskava. *Novi odmev : glasilo Kulturno prosvetnega društva Slovenski dom*. [Tiskano izd.]. 2024, št. 85, str. 35-36, graf. prikazi. ISSN 1331-548X. <http://www.slovinci-zagreb.hr/wp-content/uploads/2024/07/Odmev-85-5-w.pdf>. [COBISS.SI-ID [210681603](#)]

4. Predavanje na tuji univerzi

RIMAN, Barbara. *Učenje slovenskega jezika na Hrvaškem : predavanje na Oddelku za južnoslovanske jezike in književnost, Filozofska fakulteta v Zagrebu, 11. 4. 2024.* [COBISS.SI-ID [197568003](#)]

8. Literatura

Babić, Dragutin & Škiljan, Filip, 2019: Obrazovanje nacionalnih manjina u Hrvatskoj: usporedba socijalističkog poretka i višestranačke demokracije. *Historijski zbornik* 2 (LXXII), 373-403.

Bratt Paulston, Christina, 1994: *Linguistic Minorities in Multilingual Settings: Implications for Language Policies*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

Dijkstra, Jelske, et al., 2016: The role of majority and minority language input in the early development of a bilingual vocabulary. *Bilingualism: Language and Cognition*. 19 (1), 191-205.

Elosua, Paula, 2016: Minority language revitalization and educational assessment: Do language-related factors impact performance? *Journal of Sociolinguistics* 20/2, 212–228.

Flamaceta Magdić, Natalija & Hatadi, Adrijana, 2023: Čitalačke navike učenika i strategije čitanja na engleskom kao stranom jeziku kod učenika osnovne škole. *Bjelovarski učitelj* 1 (XXVIII), 65-75.

Gathercole, Virginia Mueller & Thomas, Enil, 2009: Bilingual first language development: Dominant language takeover, threatened minority language take-up. *Bilingualism: Language and Cognition*, 2 (12), 213–237.

Gvozdanić, Anja et al., 2019: Istraživanje mladih u Hrvatskoj. Zagreb: Friedrich-Ebert-Stiftung.

Hornberger, Nancy H. (ur.), 2008: *Can Schools Save Indigenous Languages? Policy and Practice on Four Continents*. New York: Palgrave Macmillan

Kržišnik-Bukić, Vera, 2006a: O Slovencih in slovenstvu na Hrvaškem od nekdanj do danes. Munda Hirnök, Katalin in Ravnik, Mojca (ur.): *Slovenci na Hrvaškem*. Ljubljana: Slovensko etnološko društvo. 15–87

Kržišnik-Bukić, Vera, 2006b: Znameniti Slovenci u Hrvatskoj kroz povijest. *Migracijske i etničke teme* 4 (22), 421-445.

Kržišnik-Bukić, Vera, 2016: Sodobno slovensko narodotvorje in primer slovenskega manjšinskega konteksta na Hrvaškem. Grafenauer, Danijel & Munda Hirnök, Katalin (ur.), *Raznolikost v raziskovanju etničnosti: izbrani pogledi*, Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja, 142-166.

Lokar, Metka, 2013: Zelen kot Slovenija in rdeč kot ljubezen: slovenski jezik med. Dve domovini: razprave o izseljenstvu 38, 141–151

Medvešek, Mojca in Novak Lukanović, Sonja, 2016: *Analiza vitalnosti slovenskega jezika v Varaždinski in Medžimurski županiji na Hrvaškem*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.

Medvešek, Mojca in Riman, Barbara, 2019: Znanje in raba slovenskega jezika med mladimi v slovenskem zamejstvu na Hrvaškem. Novak Lukanović, Sonja (ur.): *Jezikovni profil mladih v slovenskem zamejstvu*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja; Celovec: Slovenski znanstveni inštitut: Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik; Trst: Slovenski raziskovalni inštitut, 245–294.

Medvešek, Mojca, 2018: Pomen učenja slovenščine v okviru izobraževalnega sistema za slovensko skupnost v Varaždinski županiji. Dve domovini: razprave o izseljenstvu 48. 89–107.

Mori, Irena, 2021: Važnost čitanja za tečnost govora stranog jezika i razvijanje komunikacijskih vještina. *Varaždinski učitelj- digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje* 7 (4), 1-6. <https://hrcak.srce.hr/file/380252> (dostop 12. 12. 2024)

Pučka pravobraniteljica, 2023: Izvješće pučke pravobraniteljice za 2022. godinu. Zagreb.

Riman, Barbara & Štiglić, Natko, 2023: The Socioeconomic Position of National Minorities with a Special Emphasis on Slovenes in Croatia over the Past Thirty Years. *Razprave in gradivo* 91, 25-50.

Riman, Barbara, 2014: Slovenska zajednica u Rijeci od 1945. do 1991. godine. *Časopis za suvremenu povijest* 3 (46), 535–554.

Riman, Barbara, 2022: Narodnostna vprašanja – koordinacija in evalvacija projektnih aktivnosti (Slovenci na Hrvaškem). Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.

Riman, Barbara, 2023: Narodnostna vprašanja – koordinacija in evalvacija projektnih aktivnosti (Slovenci na Hrvaškem). Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.

Riman, Barbara & Novak Lukanović, Sonja, 2021: Trideset let učenja slovenskega jezika na Hrvaškem. *Razprave in gradivo* 87, 73–194.

Riman, Barbara & Novak Lukanović, Sonja, 2024: Dvajset let delovanja Svetov in predstavnikov slovenske narodne manjšine na Hrvaškem. *Annales: anali za istrske in mediteranske študije*, 4, 513-530.

SURS, 2024: Študenti terciarnega izobraževanja po državi državljanstva, Slovenija, študijsko leto 2020/21, 2021/22, 2022/23, 2023/24

Tatalović, Siniša, 2022: *Nacionalne manjine u Hrvatskoj*. Zagreb: SKD »Prosvjeta«.

Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina. Narodne novine 155/2002, 47/2010, 80/2010, 93/2011, 93/2011. <https://www.zakon.hr/z/295/Ustavni-zakon-o-pravima-nacionalnih-manjina> (dostop 12. 4. 2024)

Vlada Republike Hrvatske, 2022: *Izvešće o provođenju Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina i o utrošku sredstava osiguranih u Državnom proračunu Republike Hrvatske za 2021. godinu za potrebe nacionalnih manjina.* Zagreb.
<https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Izvje%C5%A1%C4%87e%20o%20provo%C4%91enju%20UZPNM%20za%202021..pdf>

Yagmur, Kutlay & Kroon, Sjaak, 2003: Ethnolinguistic Vitality Perceptions and Language Revitalisation in Bashkortostan. *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 24 (4), 319-336.

Zakon o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina. *Narodne novine* 51/2000, 56/2000.

9. Popis tabel in grafov

Graf 1: Število Slovencev in število govorcev slovenskega kot maternega jezika po popisih prebivalstva (1991-2021)	7
Graf 2: Županije po številu posameznikov, opredeljenih kot Slovenci, kot % od skupnega prebivalstva)	9
Graf 3: Število govorcev slovenskega jezika kot maternega jezika v županijah kjer je prisoten pouk slovenskega jezika v obdobju med 2001 in 2021	11
Graf 4: Učenje slovenskega jezika modelu C 2008/2009 – 2023/2024	14
Graf 5: Število udeležencev v anketi po šolah	21
Graf 6: Število let učenja anketirancev	23
Graf 7: Razlogi učenja slovenskega jezika	25
Graf 8: Preživljanje prostega časa	28
Graf 9: Dostop do knjig.....	29
Graf 10: Odgovori na vprašanje »Ali si kdaj prebral knjigo v slovenščini?«	31
Graf 11: Število prebranih knjig v korelaciji z letom učenja slovenskega jezik	31
Graf 12: Odgovori na vprašanje ali lahko sposodijo knjige v slovenskem jeziku? (%)	32
Graf 13: Razlogi zakaj niso prebrali knjigo v slovenščini	34
Graf 14: Leto učenja jezika in razlog nebranja	35
Graf 16: Leto učenja jezika in razlog nebranja	35
Tabela 1: Šole in število učencev v šolskem letu 2023/2024 kjer se uči slovenski jezik po modelu C.	18
Tabela 2: Študentje terciarnega izobraževanja v Sloveniji po državi državljanstva	27

10. Priloge

Priloga 1. - Anketa

1. Spol M Ž

2. Koliko imaš godina?

3. Koju školu pohađaš?

4. Koliko godina učiš slovenski jezik?

- a) Ovo je prva godina učenja
- b) Učim godinu dana
- c) Učim dvije godine
- d) Učim tri godine
- e) Učim četiri ili više godina

5. Koji je tvoj razlog učenja slovenskog jezika?

- a) Želim naučiti jezik mojih predaka
- b) Želim nastaviti studirati u Sloveniji
- c) Želim se zaposliti u Sloveniji
- d) Moji roditelji rade u Sloveniji
- e) Imam rodbinu u Sloveniji
- f) Moji roditelji (mama ili tata) su pripadnici slovenske zajednice u Hrvatskoj
- g) Želim naučiti jezik kojeg govore u susjednoj državi Sloveniji.

6. Kako najčešće provodiš slobodno vrijeme? (možeš zaokružiti više tvrdnji)

- a) Slušam glazbu
- b) Gledam televiziju
- c) Provodim vrijeme sa svojim prijateljima
- d) Čitam knjige po svojem ukusu
- e) Čitam novine i časopise za mlade
- f) Čitam stripove
- g) Spavam, izležavam se i ništa ne radim
- h) Igram igrice na računalu ili na mobitelu
- i) Igram Play-station
- j) Izlazim s prijateljima
- k) Bavim se sportom
- l) Sviram neki instrument
- m) Nešto drugo

8. Ako si na prethodnom pitanju uz opciju *Nešto drugo* označio/la "Da", molim te napiši što još radiš u svoje slobodno vrijeme, a da nije obuhvaćeno prethodnim pitanjem?

9. Čitaš li ikada u svoje slobodno vrijeme?

DA NE

10. Voliš li čitati?

DA NE

11. Kako dolaziš do knjiga? (zaokruži točnu tvrdnju)

- a) Posuđujem iz školske knjižnice
- b) Posuđujem iz gradske knjižnice
- c) Kupujem
- d) Dobijem ih na poklon
- e) Imam kućnu knjižnicu
- f) Posuđujem od prijatelja
- g) Na neki drugi način

12. Ako si na prethodnom pitanju uz opciju *Na neki drugi način* označio/la "Da", molim te na koje još sve načine dolaziš do knjiga, a da nisu obuhvaćeni u prethodnom pitanju?

13. Koliko knjiga pročitaš u prosjeku? (zaokruži točnu tvrdnju)

- a) Jednu tjedno
- b) Jednu do dvije mjesečno
- c) Jedno do dvije u pola godine
- d) Jednu godišnje
- e) Jednu u više godina

14. Što bi te potaknulo da više čitaš? (možeš zaokružiti više tvrdnji)

- a) Ugodno mjesto za čitanje
- b) Kada bi moj trud pri čitanju bio nagrađen
- c) Kada bi mojim prijateljima čitanje bilo važno
- d) Bolje razumijevanje pročitanog
- e) Zanimljive knjige
- f) Nešto drugo

15. Ako si na prethodnom pitanju uz opciju *Nešto drugo* označio/la "Da", molim te napiši što bi te sve potaknulo da više čitaš, a da nije bilo navedeno u prethodnom pitanju.

16. Kakve knjige voliš čitati? (možeš zaokružiti više tvrdnji)

- a) popularno - znanstvene
- b) kriminalističke i detektivske
- c) autobiografske
- d) povijesne
- e) pustolovne
- g) znanstveno-fantastične
- h) ljubavne
- i) humorističke i satirične

- j) zbirke pjesama
- k) knjige o zdravlju, kulinarici, životinjama itd.
- l) drugo

17. Ako si na prethodnom pitanju uz opciju *Drugo* označio/la "Da", molim te napiši koje još žanrove čitaš, a da nisu bili navedeni u prethodnom pitanju.

18. Na kojem jeziku češće čitaš knjige

- a) hrvatskom
- b) stranom

19. Koje autore više čitaš?

- a) hrvatske
- b) strane

20. Općenito, smatraš li da čitaš dovoljno?

- a) Smatram da čitam dovoljno
- b) Volio bih čitati više.

21. Jesi li se tijekom školovanja susreo/susrela sa slovenskim autorima? (zaokruži točnu tvrdnju)

- a) DA
- b) NE
- c) Ne znam

22. Ako je tvoj odgovor DA, molim te napiši s kojim djelima slovenskih autora si se susreo/susrela?

23. Jesi li ikada pročitao/pročitala knjigu na slovenskom jeziku?

- DA
- NE

24. Ako je tvoj odgovor na prethodno pitanje bio "Da", napiši koju knjigu.

25. Možete li u vašoj školi posuditi knjige na slovenskom jeziku? (zaokruži točnu tvrdnju)

- a) DA
- b) NE
- c) Ne znam

26. Imaš li igdje mogućnost posuditi knjigu na slovenskom jeziku?

- a) DA
- b) NE
- c) Ne znam

27. Ako je tvoj odgovor DA, molim te napiši odakle možeš posuditi knjigu na slovenskom jeziku.

28. Označi razloge zbog kojih ne čitaš knjige na slovenskom jeziku:

- a) Jezik je pretežak.
- b) Ne znam dovoljno slovenski jezik.
- c) Ne mogu nabaviti knjigu na slovenskom jeziku.
- d) Nešto drugo

29. Ako si na prethodnom pitanju uz opciju *Nešto drugo* označio/la "Da", molim te napiši razloge zbog kojih ne čitaš knjige na slovenskom jeziku, a da nisu bile navedene u prethodnom pitanju.

30. Što bi te moglo potaknuti da probaš pročitati knjigu na slovenskom jeziku?

31. Jesi li ikada za lektiru imao/imala knjigu slovenskog autora? (zaokruži točnu tvrdnju)

- a) DA
- b) NE

32. Ako je tvoj odgovor DA, molim te napiši koji je to slovenski autor bio.

33. Jesi li ikada čuo/ čula za autoricu Sabinu Koželj Horvat i njezinu knjigu *Snjegjanica*? (zaokruži točnu tvrdnju)

- a) DA
- b) NE

34. Pročitaj svaku tvrdnju i razmisli u kojoj mjeri se ta tvrdnja odnosi na tebe. Nakon toga označi broj kraj tvrdnje. Brojevi znače: 1 - uopće ne, 2 - u manjoj mjeri, 3 - u većoj mjeri, 4 - u potpunosti.

Čitam...

- a) jer volim razmišljati o određenim temama.
- b) jer se volim baviti određenim temama.
- c) jer se mogu baviti temama koje su meni osobno važne.
- d) jer mogu saznati više o stvarima koje me zanimaju.
- e) jer volim pratiti određene teme.
- f) jer ponekad mogu zaboraviti sve oko sebe.
- g) jer se volim poistovjetiti s glavnim likom dobre priče.
- h) jer neke priče potiču moju maštu.

- i) jer se tijekom čitanja mogu doživjeti prave avanture u svojoj mašti.
- j) jer mi to omogućava da si sve dobro predočim.
- k) kako bih dobio/la bolje ocjene u školi.
- l) jer mi to pomaže postići dobre rezultate u školi.
- m) jer mi je to važno za postignuće u nekim školskim predmetima.
- n) jer mi pomaže da budem bolji/a u školi.
- o) jer mi pomaže da budem bolji/a od kolega iz razreda.
- p) jer mi je važno razumjeti tekstove bolje od drugih.
- q) jer mi je važno biti među najboljim učenicima.
- r) jer mi je važno znati više od drugih učenika.

35. Pročitaj svaku tvrdnju i razmisli u kojoj mjeri se ta tvrdnja odnosi na tebe. Nakon toga označi broj kraj tvrdnje. Brojevi znače: **1** - uopće ne, **2** - u manjoj mjeri, **3** - u većoj mjeri, **4** - u potpunosti.

Čitam...

- a) jer drugi kažu da je to važno.
- b) jer znam da i moji prijatelji puno čitaju.
- c) jer dobivaš priznanje ako puno čitaš.
- d) jer mi se sviđa kad drugi ljudi misle da sam marljiv/a čitatelj/ica.
- e) jer moji roditelji smatraju da je važno puno čitati.
- f) jer želim da moji roditelji budu ponosni na mene.
- g) jer mi pomaže kada sam tužan/na
- h) jer mi pomaže kada sam ljut/a.
- i) da se oraspoložim kada sam loše volje.
- j) kako bih si odvuкао/la pažnju nakon svađe.
- k) kada sam bijesan/na i trebam se smiriti.
- l) da mi ne bi bilo dosadno.
- m) ako nemam ništa bolje za raditi.
- n) ako na televiziji nema ništa zanimljivo.
- o) kako bih imao/la što raditi.
- p) jer mi to pomaže da vrijeme brže prođe.

10. Povzetek

Po letu 1991 so Slovenci na Hrvaškem postali narodna manjšina, kar jim je omogočilo določene pravice, med drugim pravico do učenja slovenskega jezika. Vendar je bila ta pravica sprva omejena predvsem na dejavnosti slovenskih društev. Prvi poskus uradnega poučevanja slovenskega jezika v hrvaških šolah sega v leto 2008, vendar je bil zaradi nizkega interesa ukinjen. Ponovno se je poučevanje uvedlo leta 2010 v Osnovni šoli Pećine na Reki, s čimer se je začel proces institucionalizacije učenja slovenščine.

Dokument se osredotoča na raziskavo branja slovenskih knjig med učenci in dijaki, ki se učijo slovenščine po modelu C na Hrvaškem. Raziskava je analizirala:

- pogostost branja slovenskih knjig
- dostopnost slovenskih knjig v šolskih knjižnicah
- motivacijo za branje v slovenskem jeziku
- stopnjo prepoznavnosti slovenskih avtorjev

Ključne ugotovitve raziskave:

Nizka stopnja branja v slovenščini – Čeprav se učenci in dijaki učijo slovenskega jezika, le redki berejo knjige v tem jeziku.

Pomanjkanje dostopa do slovenskih knjig – Večina učencev ni seznanjena z možnostjo izposoje slovenskih knjig v šolskih ali mestnih knjižnicah.

Nezadostno znanje jezika – Mnogi učenci menijo, da ne obvladajo slovenščine dovolj dobro, da bi lahko samostojno brali slovenske knjige.

Motivacija za učenje slovenščine – Glavni razlogi za učenje so kulturne vezi, možnost študija v Sloveniji in družinske povezave.

Slaba prepoznavnost slovenskih avtorjev – Le manjši delež učencev pozna slovenske avtorje, najpogosteje Franceta Prešerna.

Digitalni viri niso dovolj izkoriščeni – Učenci redko berejo e-knjige ali uporabljajo avdio knjige v slovenskem jeziku.

Priporočila za izboljšanje stanja:

Boljša dostopnost slovenskih knjig – Knjižnice bi morale imeti več slovenskih knjig, prav tako bi bilo koristno sodelovanje s slovenskimi založbami.

Več projektov za spodbujanje branja – Organizacija debat, ustvarjalnega pisanja in dramatizacij bi lahko povečala zanimanje za slovenske knjige.

Izboljšanje motivacije za branje – Uvedba nagrad, bralnih skupin in promocija sodobnih slovenskih avtorjev.

Povečanje stika s Slovenijo – Izmenjave učencev, sodelovanje s slovenskimi šolami in gostovanja slovenskih avtorjev.

Uporaba digitalnih virov – Spodbujanje branja e-knjig in poslušanja avdio knjig.

Prilagoditev vsebin jezikovni ravni – Ponudba knjig, ki so primerne za različne stopnje znanja slovenskega jezika.

Raziskava kaže, da je učenje slovenskega jezika na Hrvaškem pomembno za ohranjanje kulturne identitete, vendar je branje v slovenščini še vedno šibko razvito. Čeprav obstajajo pozitivni trendi, kot je zanimanje za študij v Sloveniji, bi bilo treba sistematično izboljšati dostop do slovenskih knjig in motivacijo za njihovo branje. Učitelji in starši imajo pri tem ključno vlogo, saj lahko s spodbujanjem branja pomagajo pri dolgoročnem ohranjanju slovenskega jezika med mladimi na Hrvaškem.

Zaključna misel:

Brez sistematične podpore in promocije branja v slovenskem jeziku obstaja tveganje za nadaljnje zmanjševanje rabe slovenščine med mladimi generacijami.